

Реєстраційний номер _____

Дата _____

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ „Ужгородський національний університет”
Економічний факультет
Кафедра економічної теорії

**Вдосконалення ефективності діяльності логістичного
підприємства**

(на прикладі ПАТ «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107»)

ДИПЛОМНА РОБОТА МАГІСТРА
спеціальність 051 Економіка спеціалізація Логістика

Допущена до захисту

Завідувач кафедри

Економічної теорії,

к.е.н.,

доцент

_____ Молнар О.С.

„_____” _____ 2022 р.

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Молнар О.С.

Виконавець:

_____ Лебович Є.Я.

Ужгород – 2022

РЕФЕРАТ

Дипломна робота магістра на тему: Вдосконалення ефективності діяльності логістичного підприємства (на прикладі ПАТ «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107»).

Містить 86 сторінок, 25 таблиць, 6 рисунків, перелік літературних джерел із 68 найменувань на 5 сторінках, 6 додатків.

Ключові слова: фінансовий стан, рентабельність, ефективність, мотивація, підприємство, ліквідність, стійкість.

Об'єктом дослідження є процеси вдосконалення ефективності діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних засад вдосконалення ефективності діяльності підприємства, зокрема на «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107».

Мета роботи: визначення особливостей процесу вдосконалення ефективності діяльності підприємства на підприємствах та розробка основних напрямків і практичних рекомендацій щодо напрямків їх покращення, його ефективного розвитку, який би відповідав пріоритетам формування соціально-орієнтованої ринкової економіки.

Методи дослідження: діалектичний метод пізнання явищ і процесів, методи групування, порівняльного та економіко-статистичного аналізу, методи постановки цілей і вироблення рекомендацій щодо вдосконалення мотиваційного механізму підприємства.

На основі проведеного дослідження сформульовано основні напрями вдосконалення ефективності діяльності підприємства. Отримані результати можуть бути використані для проекту вдосконалення системи мотивації на «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107» та на інших споріднених підприємствах.

Зміст

Вступ	4
1. Суть та основні поняття організаційної ефективності підприємства.....	8
1.1. Основні види та критерії організаційної ефективності та її суть	8
1.2. Діагностика фінансово-економічного стану підприємства, її суть, значення та завдання	18
2. Аналіз фінансово-економічного стану ПАТ «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107».....	23
2.1. Характеристика економічної діяльності підприємства та оцінка його майнового стану	23
2.2. Аналіз фінансових результатів та рентабельності ПАТ «УАП»	37
2.3. Оцінка фінансової стійкості та платоспроможності підприємства	41
3. Напрямки вдосконалення ефективності діяльності ПАТ «УАП».....	48
Висновки	59
Перелік посилань	64
Додатки	70

Вступ

Однією з найголовніших складових успіху економічно розвинутих країн світу є використання менеджменту, тобто науково обґрунтованої та якісно побудованої системи управління організацією. За сучасних умов розвитку економіки України, суттєвого розширення прав підприємств у галузі фінансово-економічної діяльності значно зростає роль ефективної діяльності підприємства, своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності.

Параметри ефективності — найважливіші параметри функціонування системи, що дають змогу оцінити якість вирішення проблеми і досягнення поставлених перед системою цілей.

Фінансово-господарська діяльність підприємства у ринковій економіці – це діяльність, що спрямована на раціональне використання наявних власних і залучених фінансових ресурсів з максимальним результатом, тобто рівнем прибутковості, рентабельності і залежить від багатьох факторів (умов, ресурсів і т.д.).

Фінансовий стан підприємства визначається: платоспроможністю та ліквідністю, раціональним розміщенням основних і оборотних фондів; прибутковістю роботи підприємства; оптимальністю розподілу прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових платежів; наявністю власних фінансових ресурсів.

За допомогою аналізу фінансового стану підприємства можна побачити, яким напрямком діяльності потрібно приділити увагу і поліпшити їх роботу, виробляється та вдосконалюється стратегія й тактика розвитку підприємства, оцінюються результати діяльності підприємства, його підрозділів і працівників, улаштовуються та обґрунтовуються плани й управлінські рішення, здійснюється контроль за їхнім виконанням. Велика роль

приділяється аналізу в справі визначення й використання резервів підвищення ефективності виробництва.

Аналіз фінансового стану підприємства є важливим елементом фінансового менеджменту і аудиту. Користувачі фінансових звітів підприємств використовують методи аналізу для прийняття управлінських рішень, спрямованих на подальше збільшення прибутковості, виявлення причин збитковості, а також забезпечення стабільного фінансового стану.

Дослідженням питань ефективності діяльності та фінансово-економічного стану підприємства займалися ряд науковців, зокрема, Гетьман О.О., Шаповал В.М. [13], Бандурка А. [8], Бланк И.А. [9], Савицька Г.В. [44], Коробов М.Я [28] та інші. Але актуальними до сьогодні залишаються питання подальшого вдосконалення методики діагностики фінансового стану підприємства та розробки обґрунтованих напрямів досягнення стійкого фінансового стану підприємствами. серед принципів ефективного управління домінували раціональний розподіл праці, ієрархія, єдиновладдя, централізм (Ф. Тейлор, М. Вебер, А. Файоль та ін.). Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства. Саме цим зумовлюється необхідність і практична значущість систематичної оцінки фінансового стану підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільного фінансового стану.

Аргументуючи все вщонаписанне, тема «Вдосконалення ефективності діяльності логістичного підприємства» наразі є актуальною в умовах, що склалися сьогодні в ринковому середовищі. Таким чином, актуальність, наукова необґрунтованість проблеми визначила вибір теми, мету та завдання дослідження, його об'єкт, теоретичну та методологічну основи.

Головною метою роботи є оцінка, дослідження та вдосконалення

ефективності діяльності підприємства, напрямки його покращення, вивчення і аналіз показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, аналіз та виявлення проблем, а також дослідження й обґрунтування теоретико-методичних засад забезпечення ефективності діяльності підприємства та розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

Поставлена мета зумовила потребу розв'язання наступних завдань:

- дослідження теоретичних матеріалів щодо принципів ефективного управління підприємством;
- загальний аналіз діяльності конкретного підприємства: орендного підприємства «Ужгородський коньячний завод»;
- діагностика фінансово-економічного стану вибраного підприємства; що включає визначення показників: майнового стану; стійкості та стабільності підприємства; ліквідності та платоспроможності; рентабельності; маневреності, автономії та ін.
- обґрунтувати основні напрямки вдосконалення ефективності діяльності підприємства.

Об'єкт дослідження - ПАТ «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107».

Предмет дослідження - фінансово-господарська діяльність та фінансовий стан ПАТ «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107».

Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань та додатків.

Перший розділ містить теоретичні матеріали по організаційній ефективності підприємства та фінансово-економічного стану.

Другий розділ присвячений аналізу діяльності ПАТ «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107»: загальний аналіз діяльності підприємства; безпосередня діагностика фінансово-економічного стану на основі аналізу балансу, звіту про фінансові результати підприємства, аналіз

показників фінансового стану підприємства.

Третій розділ містить шляхи покращення ефективності діяльності ПАТ «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107».

При написанні магістерської роботи були використані підручники, монографії, наукові статті, нормативні документи, які регулюють господарську діяльність підприємств, дані фінансової та оперативної звітності ПАТ «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107».

В процесі дослідження використовувалися абстрактно-логічний, статистичні методи, аналітичні засоби групування, балансний методи, методи ранжування за певними ознаками і порівняльних співставлень, регресивно-кореляційний аналіз, методи порівняння абсолютних і відносних величин, та вертикальні методи аналізу.

1. Суть та основні поняття організаційної ефективності підприємства.

1.1. Основні види та критерії організаційної ефективності та її суть

Організаційна ефективність відображає якість побудови підприємства, прийняття управлінських рішень, якість системи управління, вміння вирішувати непередбачувані кризові ситуації, забезпечуючи ефективність діяльності підприємства в умовах змін.

Під організаційною **ефективністю** розуміють здатність організації досягати визначених цілей, якісно функціонувати за умов найоптимальнішого співвідношення результатів і витрат.

Організаційна ефективність (*лат. effectivus — виконання, дія*) (ефективність організації) — здатність організації існувати і досягати визначених цілей із найвигіднішим співвідношенням результатів і витрат.

Розвиток теорії менеджменту та практичне застосування, як і в інших науках, відбувався шляхом еволюції та був спрямований на пошук способів підвищення ефективності функціонування підприємства. З 1911 року почали застосовувати термін «наукове управління», коли вперше з'явився інтерес до менеджменту як до науки, завдяки виходу у світ книги Ф. Тейлора «Принципи наукового управління». У період даної фази почала виділятися окрема сфера діяльності - це управлінська діяльність, тому з'явилася потреба виділяти особливу групу людей – працівників апарату управління – менеджерів і вивчати управлінську діяльність. Менеджмент, на думку Ф. Тейлора, – це поєднання матеріальних та трудових ресурсів виробництва для створення індустріальної організації. Класична школа менеджменту зосереджувалася на формуванні теорії наукового управління ресурсами, так як на початку ХХ ст. ефективність вимірювалася спроможністю організації виготовляти продукцію з найменшими витратами. Наслідком цього, стало домінування ієрархії, єдиновладдя, централізму, раціонального розподілу праці, як принципів ефективного управління. Гуманістична школа прийшла на зміну школі

наукового управління. Щодо фази руху за гуманні стосунки, продуктивність праці зростає тоді, коли менеджери виявляють турботу про підлеглих, при потребі консультуються з ними, надають їм можливість спілкуватися як з керівництвом, так і між собою. Так, підвищення ефективності організації полягає у поліпшенні умов для реалізації працівниками своїх здібностей та можливостей (школа людських стосунків, поведінкова школа, теорія людських ресурсів). Ефективності соціально-технічної школи за Дж. Вудвордом полягає у зв'язку між ефективністю і типом технології, що використовує організація.

Поняття ефективності - одне з центральних в економічній теорії та практиці. В економічній системі на будь-якому напрямі суспільного життя вона визначає доцільність дій господарюючого суб'єкта. Ефективність системи управління підприємством полягає в його здатності існувати і досягати поставлених цілей з найбільш оптимальним співвідношенням отриманих результатів і витрат. Розрізняють суспільну, виробничу, соціальну, технічну, економічну ефективність. Економічна ефективність характеризується співвідношенням результатів і витрат, необхідних для досягнення ефективності, тобто на підвищення прибутковості всієї господарської діяльності, технічна ефективність визначає результативність дій, спрямованих на вдосконалення техніки і технології, соціальна - відображає ступінь досягнення соціальних параметрів управління, це поліпшення умов праці, психологічного клімату в трудовому колективі тощо, суспільна спрямована на подолання нерівності в розподілі доходів і підтримання соціальної справедливості, виробнича - на мінімізацію витрат і максимізацію прибутку. Комплексно ці категорії складають соціально-економічну ефективність управління, тобто всі види ефективності тісно пов'язані між собою, взаємозалежні і визначають ефективність разом.

Вибір показників, за допомогою яких характеризують діяльність підприємства та аналізують результати його роботи, залежить від мети аналізу. Визначення стратегічних цілей підприємства вимагає здійснення

порівняння результатів діяльності конкретного підприємства з підприємствами-конкурентами. Щоб здійснити такий аналіз необхідно вибрати узагальнюючі показники, які відображають діяльність окремих напрямів або структурних підрозділів. При визначення тактичних цілей виникає потреба у контролі діяльності підприємства, тобто необхідність розрахунку показників ефективності функціонування виробництва окремого виду продукції або окремих підрозділів.

Кожна з цілей, що стоять перед підприємством, потребує аналізу низки показників, що дає змогу прийняти конкретні рішення щодо поведінки підприємства. Планування як розробка завдань підприємства на перспективний і поточний періоди передбачає співставлення вигоди використання різних видів ресурсів або їх поєднання у певному періоді та можливості їх зміни в майбутньому.

Одним із основних джерел інформації про фінансовий стан підприємства є фінансова звітність підприємства: річний бухгалтерський баланс, звіт про фінансові результати, звіт про власний капітал, звіт про рух грошових коштів та ін. На основі даних звітності визначається кінцевий результат роботи підприємства у вигляді нарощування власного капіталу за звітний період.

Щоб здійснити аналіз економічного потенціалу підприємства необхідно працювати з активами підприємства, обсягами продажів, чистим і валовим прибутком, основним і оборотним капіталом, власним і позичковим капіталом, виробничими потужностями та ін., використовуючи при цьому наступні показники: рентабельність, прибуток, норма прибутку, а також показники використання трудових ресурсів (продуктивність праці), основних виробничих фондів (фондовіддача, фондомісткість), матеріальних ресурсів (матеріаломісткість, матеріаловіддача) та ін.

Менеджери намагаються досягати високих результатів на будь-якому рівні управління. Виділяють три підходи до вивчення організаційної ефективності - цільовий, системний і вибірковий.

Цільовий підхід. Дана концепція передбачає, що ефективність управління полягає у здатності досягати заздалегідь поставлених цілей. Використовує логіку цілей і засобів, тобто існує для досягнення певних цілей. Згідно з цим підходом цілеспрямованість та раціональність – це фундаментальні принципи існування організації. Раціоналізм полягає у виборі такого варіанта використання ресурсів, який би дав змогу досягти встановлених цілей з найменшими витратами. Цей підхід варто використовувати у тому разі, якщо цілі чітко визначені і легко вимірювані та прогрес можна точно зафіксувати і виміряти, наприклад, не ефективний для освітніх закладів та державних установ. відображає динаміку загальних цілей організації (наприклад, прибуток, обсяг продажу або частка ринку, рівень рентабельності тощо); групова ефективність характеризує повноту досягнення групових цілей (менеджерів, власників капіталу, робітників). Внутрішня ефективність веде відображає динаміку цілей її структурних підрозділів (центрів прибутку чи відповідальності).

Проте досягнення одного й тощо ж результату може бути забезпечене різними способами, з меншими чи більшими зусиллями, на що впливає багато чинників. при виборі цілей вищий менеджмент мусить враховувати умови діяльності підприємства.

Системний підхід віддає перевагу системним критеріям ефективності, які гарантують виживання підприємства та забезпечують його внутрішню єдність, тобто здатність адаптації до умов мінливого середовища. Оцінка витрат відступає на задній план, а визначення ієрархічних залежностей, внутрішній розподіл ресурсів, взаємодія учасників посідають центральне місце, Таким чином, підхід більш придатний для бюджетних організацій, що зайняті в системі життєзабезпечення держави або надають певні соціальні

послуги (органи державного управління, силові структури тощо). Зосередження уваги на виживанні підприємства шляхом його пристосування до зовнішніх змін спричиняє пасивне управління ним та сконцентроване на реакції на ці зміни. Іншими словами, ефективна система має у своєму розпорядженні певний обсяг невикористаних ресурсів, що забезпечує можливість впевненішого протистояння непередбачуваним змінам зовнішнього середовища, в цьому і полягає сама можливість пристосовуватися до змін, але суперечить критерію мінімізації витрат.

Вибірковий підхід (ґрунтується на основі стратегічних складових) вимагає від підприємства вміння визначати стратегічність його складових та забезпечувати задоволення усіх складових підприємства хоча б на мінімальному рівні. За умов невиконання даних вимог підприємство буде неефективним внаслідок виникнення конфліктів та напруженості. Вибірковий підхід полягає у вивченні окремих складових успішної діяльності підприємства.

Такі критерії мають бути збалансованими і спрямованими не лише на задоволення інтересів стратегічних складових, а й на досягнення загально організаційних цілей.

Але існують труднощі у використанні вибіркового підходу, які полягають у виділенні стратегічних складових (від яких найбільшою мірою залежить діяльність підприємства) і в здатності встановити, як саме організація залежить від них. Але інколи зовнішні фактори впливають на підприємство, відповідно змінюючи організаційне оточення, впливаючи при цьому на компроміс у балансуванні інтересів. Наприклад, інституційні, такі як правове поле, економічні закони, практика ведення бізнесу, політичні переваги впливають найсильніше на зміну умов господарювання, тому що саме їх зміна найчастіше порушує рівновагу і зміщення економічного балансу на користь інших зацікавлених груп.

Найефективніші результати може дати зважене і збалансоване поєднання усіх підходів, при якому недоліки одного могли б компенсуватися перевагами іншого, оскільки кожен із вище наведених підходів має певні переваги та недоліки, які виявляються за різних умов.

Види організаційної ефективності

Сучасний менеджмент розглядає наступні види ефективності: внутрішню, зовнішню, загальну, ринкову, стратегічну, витратну, оперативну, ефективність інноваційного проекту.

Ефективність, яка ґрунтується на використанні зовнішніх можливостей підприємства називається *зовнішньою ефективністю*. Передусім, вона зумовлена станом організаційного оточення, особливо здатністю організації пристосуватись до його змін та його інституційними складовими, тому її ще називають адаптивною ефективністю.

Під *внутрішньою ефективністю* розуміють ефективність, яка базується на використанні внутрішніх можливостей організації, тобто на управлінні її внутрішніх ресурсів.

Загальна ефективність досягається в результаті комбінації зовнішньої та внутрішньої складових. Отже її розрахунок визначається за наступною формулою:

$$E_3 = E_1 * E_2,$$

де E_3 — рівень загальної ефективності;

E_1 — рівень зовнішньої ефективності (ступінь використання ринкових можливостей);

E_2 — рівень внутрішньої ефективності (ступінь використання внутрішніх можливостей). [42, 14].

Підвищення загального рівня ефективності E_3 забезпечується високим рівнем складової E_1 . Але треба мати на увазі, що підприємство не досягне високого рівня загальної ефективності E_3 лише за умови високого рівня внутрішньої ефективності E_2 , тому що також повинен бути забезпечений

рівень (E_1) - ефективність з точки зору використання ринкових можливостей. Тому, для забезпечення високого рівня загальної ефективності підприємства необхідно комбінувати високий рівень як його ринкових можливостей, так і внутрішніх аспектів діяльності.

Параметри ефективності — найважливіші параметри функціонування системи, що дають змогу оцінити якість вирішення проблеми і досягнення поставлених перед системою цілей. Застосування цього підходу вимагає від менеджерів вміння чітко розмежовувати головні і другорядні чинники, які впливають на перебіг (стан) бізнесу. Це необхідно для врахування важливості певного часткового критерію для забезпечення такого функціонування організації, яке б давало змогу досягти визначених цілей.

Ще один підхід полягає в тому, що один з параметрів ефективності максимізують чи мінімізують, а на інші накладають обмеження. У науковій літературі найчастіше рекомендується використовувати такі поєднання критеріїв та обмежень:

— максимізувати прибуток (Π) (чи інший параметр ефекту) при заданих обмеженнях на обсяг витрат (Z_3) і рівень ризику (P_3):

$$\max \Pi_i \text{ при } Z_i \leq Z_3, P_i \leq P_3,$$

де i — номер варіанта;

— мінімізувати обсяг витрат (Z_3) при заданих обмеженнях на прибуток (Π_3) і рівень ризику (P_3):

$$\min Z_i \text{ при } \Pi_i \geq \Pi_3, P_i \leq P_3;$$

— мінімізувати рівень ризику (P_3) при заданих обмеженнях на прибуток (Π_3) і обсяг витрат (Z_3):

$$\min P_i \text{ при } Z_i \leq Z_3, \Pi_i \geq \Pi_3.$$

Високоєфективна організація також зосереджена на вивільненні енергії співробітників, створенні сприятливих умов для їх творчого зростання та

розвитку, а також у спрямуванні їхньої діяльності на досягнення загально організаційних [32, 14].

Ефективність стратегічного управління, яка відображає спроможність організації реалізувати обрану стратегію, що виходить з її соціально-економічного призначення – це *стратегічна ефективність*. Наведемо важливі групи показників для її визначення: група, що характеризує стан попиту у вигляді потенційно можливих темпів його зростання; група, що відображає динаміку економічних цілей підприємства (темпи зростання прибутку, обсягу продажу, рентабельності вкладень тощо); і остання група характеризує динаміку групових цілей (зростання кількості робочих місць, дивідендів, заробітної плати).

Як бачимо, якогось єдиного критерію визначення організаційної ефективності не існує, тому її види градуюються та характеризуються за різною системою координат та залежать від мети оцінювання організаційної ефективності.

Оцінка організаційної ефективності проводиться з метою вибору найбільш раціонального варіанта структури підприємства та потребує точних економічних критеріїв. Однак, це вкрай складне завдання, тому що такої єдиної і цілісної методології менеджментом не створено і досі. Як найбільш простий критерій, завжди використовувався критерій прибутковості, але його використання неприбутковими організаціями не можливе, значно реалістичним є цільовий підхід, згідно з яким кожна організація - це цілеспрямована система, метою якої є досягнення заздалегідь визначених цілей. Тому для оцінки організаційної ефективності необхідна сукупність параметрів ефективності, що відображають ступінь наближення організації до запланованої мети.

Найважливіші параметри функціонування системи, що дають змогу оцінити якість вирішення проблеми і досягнення поставлених перед системою цілей - це параметри ефективності. За їх допомогою можна оцінити,

наскільки реальний стан системи співвідноситься з умовами діяльності, що заплановані.

Існують різні методи формування критеріїв ефективності організації, основні серед них - це монокритеріальний і полікритеріальний підхід. Якщо при *монокритеріальному підході* відбувається оптимізація одного з параметрів ефективності, то при *полікритеріальному підході* – спільна оптимізація декількох параметрів ефективності. Управлінці можуть користуватись полікритеріальним підходом для підтримки організації загалом на рівні, який би міг забезпечувати її життєдіяльність [42, 14].

Таблиця 1.1

Критерії оцінки ефективності діяльності організації

Ознака класифікації		Зміст показника		
Кількісні показники	Загальні критерії ефективності	1. Темпи зростання загальних результатів діяльності		
		2. Рівень загальної рентабельності		
		3. Коефіцієнт фінансової стійкості		
		4. Коефіцієнт платоспроможності		
		5. Зниження витрат на 1 грн. товарної продукції		
	Часткові критерії ефективності	Показники ефективності використання трудових ресурсів	1. Темпи зростання продуктивності праці	2. Коефіцієнт співвідношення темпів зростання продуктивності праці і темпів зростання заробітної плати
			3. Частка приросту обсягу виробництва в результаті зростання продуктивності праці	
			Показники ефективності використання матеріально-технічних ресурсів	1. Фондовіддача
3. Коефіцієнт співвідношення приросту товарної продукції до приросту обігових коштів				
		4. Матеріаломісткість продукції		
Якісні показники		1. Підвищення рівня якості продукції та послуг		
		2. Стабільність персоналу організації		
		3. Поліпшення умов праці персоналу		

Методики оцінки організаційної ефективності переважно ґрунтуються на показниках внутрішньої ефективності, так як здатність підприємства впливати на зовнішнє середовище не може бути чітко визначена.

1.2. Суть, значення діагностики фінансово-економічного стану підприємства

Фінансова діяльність підприємства являє собою систему методів і форм, які використовуються для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей; становить систему грошових відносин у процесі утворення, розподілу та використання різних фондів фінансових ресурсів. Фінансова діяльність займає особливе місце в організаційній та управлінській роботі підприємств і потребує своєчасної та об'єктивної оцінки.

Фінансовий стан підприємства є найважливішою складною, інтегрованою за багатьма показниками характеристикою економічної діяльності підприємства, що визначає потенціал у діловому співробітництві, конкурентоспроможність та являє собою ступінь забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями [5], [8].

Існує багато визначень фінансово-економічного аналізу та фінансової діагностики. Розглянемо наступні:

- фінансово-економічний аналіз здійснюється за системою спеціальних показників, які обчислюються на основі даних фінансового обліку та фінансової звітності підприємства. За результатами фінансово-економічного аналізу визначають наявні резерви підприємства щодо поліпшення його фінансового стану [23].
- оцінка фінансово-економічного становища підприємства вивчає наслідки діяльності підприємства, вивчає вплив факторів та їх відхилення для виявлення в подальшому недоліків та резервів, а також розробляє заходи, спрямовані на відновлення і збільшення обсягів виробництва та реалізації, підвищення ефективності та стабільності їхньої роботи [19].

- аналіз фінансово-економічного стану підприємства має за мету поліпшення організації фінансів та підвищення ефективності їх використання в процесі господарської діяльності [7].
- аналіз фінансово-економічного стану слід розуміти комплексне вивчення їх функціонування з метою об'єктивної оцінки досягнутих фінансових результатів і виявлення шляхів подальшого підвищення прибутковості (рентабельності) при забезпеченні безпечного рівня ліквідності [27].
- фінансовий аналіз - це засіб оцінки і прогнозування фінансового стану підприємства на основі його бухгалтерської звітності. Фінансовий аналіз може виконуватися як управлінським персоналом самого підприємства, так і будь-яким зовнішнім аналітиком [24].

Зовнішній фінансовий аналіз включає: аналіз фінансових результатів; аналіз майнового стану; аналіз фінансової стійкості; аналіз ліквідності та платоспроможності; аналіз ділової активності.

Внутрішній аналіз підприємства проводиться на основі нормативів, які діють на підприємстві та є комерційною таємницею; здійснюється шляхом порівняння їх з плановими параметрами фінансової діяльності підприємства.

До внутрішнього відноситься: аналіз ефективності основних фондів; аналіз виробничих запасів і дебіторської заборгованості; ранжування кредиторської заборгованості; ранжування дебіторської заборгованості; факторний аналіз.

Фінансовий стан підприємства є однією з найважливіших характеристик його діяльності. Інформацією про фінансовий стан користуються акціонери підприємства (його власники), які оцінюють ефективність функціоналу адміністрації; керівництво підприємства - для ефективного керування підприємством та прийняття ефективних управлінських рішень; податківці, яким необхідна інформація про фінансовий стан підприємства (величина прибутку) для його оподаткування.

Фінансові ресурси підприємства, їх формування та використання є предметом фінансового аналізу. Фінансовий стан підприємства визначається: платоспроможністю та ліквідністю, раціональним розміщенням основних і оборотних фондів; прибутковістю роботи підприємства; оптимальністю розподілу прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових платежів; наявністю власних фінансових ресурсів.

У практиці аналізу фінансового стану підприємства використовують наступні прийоми та методи аналізу:

- факторний аналіз, метою якого є визначення впливу окремих факторів на показник результативності; поділяється на прямий (власне аналіз), коли результативний показник розділяють на окремі складові, та зворотний (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник.
- горизонтальний (часовий) аналіз полягає у порівнянні кожної позиції звітності з попереднім періодом;
- вертикальний (структурний) аналіз здійснює визначення структури фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат;
- порівняльний аналіз являє собою внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками самого підприємства;
- трендовий аналіз полягає у порівнянні кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів та визначення тренду, основної тенденції динаміки показників без впливу індивідуальних особливостей окремих періодів;
- аналіз відносних показників (коефіцієнтів) займається розрахунком відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників [27,23];

Дуже важливою є якість проведення фінансового аналізу стану підприємства, вивчення причин його покращення або погіршення за певний

період, це завдання вирішуються на основі дослідження динаміки абсолютних та відносних фінансових показників і розподіляються на наступні аналітичні блоки:

- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження ефективності використання майна підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів.

2. Аналіз фінансово-економічного стану ПАТ «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107»

2.1. Характеристика економічної діяльності підприємства та оцінка його майнового стану

ПАТ «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107» знаходиться на території Закарпатської області, в м. Ужгород; форма власності – колективна; організаційно-правова форма – орендне підприємство, вид діяльності – надання транспортних послуг.

ПАТ «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107» має довгу та багату досвідом історію функціонування. В Закарпатській області Ужгородське АТП бере свій початок з 1998 року, коли Товариство було зареєстроване розпорядженням Виконавчого комітету Ужгородської міської ради від 24.07.1998р. Загальна чисельність складу акціонерів станом на 31 грудня 2019 року становила – 1135 осіб. ПАТ «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107» здійснює наступні види фінансово-господарської діяльності:

- Пасажирський наземний транспорт міського та приміського сполучення;
- Інший пасажирський наземний транспорт;
- Надання інших допоміжних комерційних послуг;
- Забір, очищення та постачання води;
- Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

Товариство перейшло на міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) 1 січня 2020 року відповідно до положень МСФЗ (IFRS) 1 «Перше використання міжнародних стандартів фінансової звітності». Фінансова звітність станом на 31.12.2019 року складена у відповідності до МСФЗ. Функціональною валютою є гривня, а звітність складена в тисячах гривень.

Фінансово-економічний стан є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства і визначається всією сукупністю виробничо-господарських факторів. Аналіз фінансового стану дає можливість виявити взаємозв'язки і взаємозалежності між різними показниками його фінансово-господарської діяльності, включеними у фінансову звітність.

Першим етапом діагностики фінансово-економічного стану підприємства є оцінка його майнового стану. Саме тому, за допомогою балансів ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» за 2019-2021рр. побудовано аналітичний баланс (див. додаток А) та проведено його горизонтальний та вертикальний аналіз.

Проаналізувавши дані таблиці додатку А можна зробити певні висновки і простежити зміни в майні підприємства. У 2021 р. вартість основних засобів становила 39112 тис. грн., у 2019р. – 44636 тис. грн., що на 12,4 % менше за відповідний період. У 2020р. цей показник зменшився на 2468,00тис. грн. (5,53%) в порівнянні з 2019 роком, у 2021р. - показник зменшився на 3056 тис. грн. або 7,25% в порівнянні з 2020 р. У звітному році в порівнянні з 2019 р. спостерігається зменшення вартості основних засобів на 5524 тис. грн. Оскільки спостерігається тенденція до зменшення вартості основних засобів, а загальна вартість майна підприємства суттєво не змінилася, то питома вага основних засобів у майні підприємства за період з 2019р. по 2021р. відповідно зменшувалася: у 2019р – 12,41 %, 2020р. – 9,58%. У 2021 р. також спостерігається зменшення питомої ваги основних засобів у майні підприємства на 1,81% в порівнянні з попереднім роком, що склало 7,77%. Це скорочення відбулося за рахунок зменшення вартості основних засобів за проаналізований період. Такі зміни можуть свідчити, по-перше, про знос основних засобів, тобто вони переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції і по - друге, що підприємство не закуповувало за останній рік нове обладнання.

Позитивним у структурі майна підприємства є хоч незначне, але зменшення, частки виробничих запасів, зокрема, у 2019р. їх частка у майні

становила 4,88%; у 2019р. та 2020р. відповідно 4,36% та 3,61%. Не дивлячись на це, в цілому за три проаналізовані роки обсяг виробничих запасів збільшився на 584 тис. грн. або на 3,33%. Позитивною зміною у майні товариства є збільшення грошових коштів, зокрема, у 2021р. в порівнянні з 2019р. в абсолютному виразі показник зріс на 929 тис. грн. (245,8%), а їх питома вага у структурі активів за цей же період майже не змінилася (0,18% у 2020р., 0,11% у 2019 р. і 0,26% у 2021 р.). А в порівнянні з 2020 р. відбулося зростання на 509,00 тис. грн., або 63,7%.

Особливу увагу слід звернути на таку негативну тенденцію, як збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, яка зросла у 2020 році у порівнянні з 2019 р. на 60,72 % (56913 тис. грн.), і на 45,9% (69205,00 тис.грн.) зросла у 2021 р. у порівнянні з 2020р., що є негативним моментом в діяльності підприємства. Необхідно також простежити динаміку кредиторської заборгованості. У 2019р. її обсяг склав 27934 тис. грн. або 7,77% всього майна; у 2020р. - показник зменшився до 27092 тис. грн., а у 2021р. кредиторська заборгованість збільшилася в порівнянні з попереднім роком до 30744 тис. грн., або на 13,5%. Для більш успішної господарської діяльності в умовах ринку варто збалансувати ці два показники, оскільки це може призвести до недостатності ліквідних коштів та розриву договорів з постачальниками. Що ж до пайового капіталу, то ніяких змін у обсягах не відбулася, теж саме стосується і додатково вкладеного капіталу. Але у зв'язку зі зміною загальної вартості майна підприємства частка власного та пайового капіталу зменшувалася. Так, питома вага власного капіталу у 2019р. склала 43,09%, у 2020р. – 36,71%, а у 2020р. – 32,36%. Питома вага пайового капіталу за період 2019– 2021 рр. зменшилася на 5,23%.

Нерозподілений прибуток – це така категорія, яка найбільш точно відображає результат діяльності щодо розвитку підприємства у перспективі. В даному випадку цей показник у 2019р. становив 69606 тис.грн., або 19,35% всього майна, а у 2020 та 2021р. значення показника склало відповідно 76159

тис.грн. (17,3%) та 58023 тис.грн. (11,53%). У 2020 р. відбулося зростання даного показника в порівнянні з 2019 р. на 6553 тис.грн (9,41%).

В цілому вартість майна ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» у 2019р. становила 359705 тис. грн., у 2020р. - збільшилася на 80436,00 тис. грн. або 22,36 %, а у 2021р. - зросла на 143461,00 тис. грн., тобто 14,32 % в порівнянні з 2020 р. Звідси, можна зробити висновок, що майновий стан ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» покращується з року в рік, що позитивно відобразиться на його фінансовому стані.

Для того, щоб виявити фактори, за рахунок яких відбулися ці зміни, проведено більш детальний аналіз активу і пасиву. Саме за допомогою активу та його структури в розрізі оборотних і необоротних коштів (рис. 2.1) можна оцінити спроможність підприємства здійснювати поточну діяльність (дані аналізу відображено у таблиці 2.1).

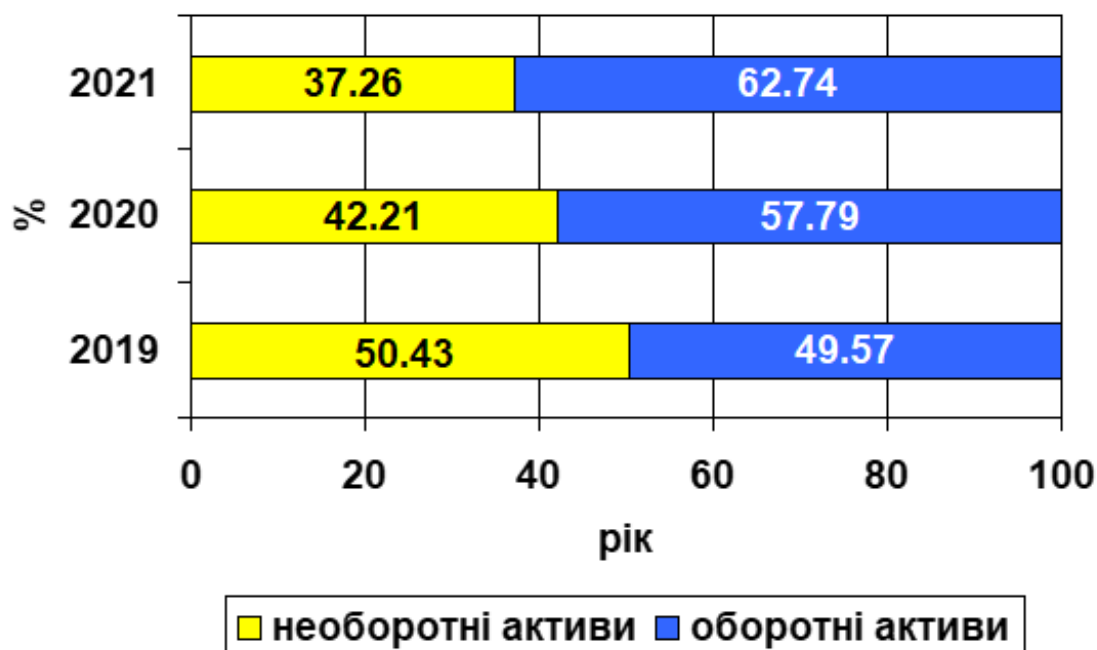

Рис. 2.1. Структура майна ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП», 2019 – 2021 роки

Як показує аналіз майна активу балансу, спостерігається зменшення частки у структурі майна підприємства необоротних активів. У 2019 р. цей показник складав 50,43 %, у 2020 р. до 42,21%, а у 2021р. – 37,26%.

Відповідно частка оборотних активів склала у 2019р. 49,57 % до всього майна товариства, а у 2021 р. – 62,74%.

Таблиця 2.1.

**Аналіз структури майна балансу ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» за
2019 - 2021 роки**

Назва показників	Роки, тис.грн			Відхилення в абсолютному виразі, тис.грн			Відносне відхилення, %		
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020	2021-2019	2020-2019	2021-2020	2021-2019
1. Майно підприємства (всього)	359705	440141	503166	80436,00	63025,00	143461,00	22,36	14,32	39,88
2. Основні засоби та інші необоротні активи	44636	42168	39112	-2468,00	-3056,00	-5524,00	-5,53	-7,25	-12,38
У % до майна підприємства	12,41	9,58	7,77	-2,83	-1,81	-4,64	-22,79	-18,87	-37,36
3. Оборотні активи	178318	254340	315679	76022,00	61339,00	137361,00	42,63	24,12	77,03
У % до майна підприємства	49,57	57,79	62,74	8,21	4,95	13,17	16,57	8,57	26,56
4. В тому числі виробничі запаси	17561	19188	18145	1627,00	-1043,00	584,00	9,26	-5,44	3,33
У % до загальної вартості оборотних активів	9,85	7,54	5,75	-2,30	-1,80	-4,10	-23,39	-23,81	-41,63
5. Готова продукція	4236	3799	4002	-437,00	203,00	-234,00	-10,32	5,34	-5,52
У % до загальної вартості оборотних активів	2,38	1,49	1,27	-0,88	-0,23	-1,11	-37,12	-15,13	-46,63
6. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	93724	150637	219842	56913,00	69205,00	126118,00	60,72	45,94	134,56
У % до загальної вартості оборотних активів	52,56	59,23	69,64	6,67	10,41	17,08	12,68	17,58	32,50
7. Інша поточна дебіторська заборгованість	37222	45412	36111	8190,00	-9301,00	-1111,00	22,00	-20,48	-2,98
У % до оборотних активів	20,87	17,85	11,44	-3,02	-6,42	-9,43	-14,46	-35,93	-45,20
8. Грошові кошти	378	798	1307	420,00	509,00	929,00	111,11	63,78	245,77
У % до загальної вартості оборотних активів	0,21	0,18	0,26	-0,03	0,08	0,05	-14,47	43,27	22,54

Розглянемо детальніше, за рахунок яких статей активів відбулися ці зміни. Щодо самої структури оборотних активів, то виробничі запаси займають у ній відповідно 9,84 % у 2019 році 7,54% у 2020 році та 5,74% у 2021 році. В абсолютному виразі за три роки виробничі запаси збільшилися на 584 тис.грн. або на 3,33%. Така структура оборотного капіталу зумовлена тим, що підприємство відноситься до харчових підприємств, продукція якої характеризується високою матеріаломісткістю (див. рис. 2.4).

Щодо готової продукції, то у 2019р. цей показник склав 4236 тис.грн., або 2,38 % оборотного капіталу, то у 2020р. обсяг показника зменшився на 437,00 тис.грн. або 10,32%, а у 2021 р. збільшився на 203 тис.грн. (5,34% в порівнянні з 2020р). В цілому за три роки обсяг готової продукція зменшився на 234 тис.грн. (5,52 %), а її частка у загальній вартості оборотних активів відповідно на 46,63 %.

В структурі оборотних коштів дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги займає: у 2019р. – 52,26 %, відбулося збільшення частки у 2020р. – 60,72%, і у 2021р. до 45,94%. Обсяг показника у абсолютному виразі за три роки також збільшився на 126118 тис.грн. або 134,56%. Дані зміни негативно впливають на оборотність капіталу в цілому та на ділову активність підприємства, оскільки велика частина коштів підприємства не повертається в оборот.

За 2020 аналізований рік спостерігається збільшення залишків грошових коштів на 420 тис.грн. або 111% в порівнянні з 2019р. У 2021 р. відбулося також збільшення в порівнянні з 2020 р. на 509,00 тис.грн. Такі показники можуть свідчити не стільки про високий рівень управління грошовими потоками на підприємстві, скільки про відсутність чітко виваженої політики управління ними.

Відповідно проведено аналіз пасиву балансу (рис. 2.2 та табл. 2.2). Такий аналіз дає можливість встановити першу з можливих причин фінансової

нестійкості - неправильно сформовану структуру підприємства. Крім того, необхідно звернути увагу на наявність нерозподіленого прибутку, який може розглядатися, як джерело поповнення оборотних коштів і зниження рівня короткострокової кредиторської заборгованості.

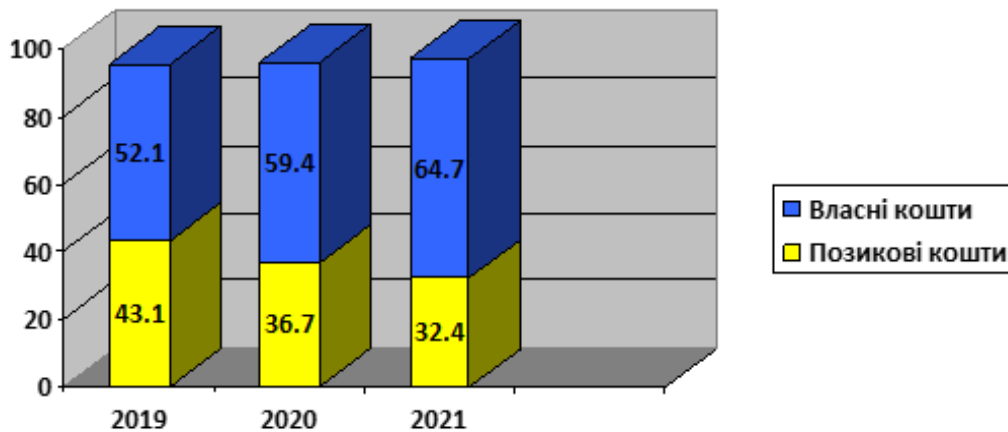

Рис. 2.2. Структура джерел коштів ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» за 2019 - 2021 роки

Виходячи з проведеного аналізу та рис. 2.2, найбільшу питому вагу у структурі джерел коштів займають власні кошти: у 2019р. – 52,1%, у 2019р. – 59,4%, а у 2021р. – 64,7%. Як видно, частка власних коштів у 2021р. збільшилася у порівнянні з попереднім роком на 37,2%, а з 2019р. - на 5,2%. Не дивлячись на деякі зміни у обсягах власних коштів можна зробити висновок, що ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» має досить високу фінансову незалежність від зовнішніх джерел фінансування.

Щодо позикових коштів, то перш за все слід відмітити, що підприємство використовує кредити, тобто ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» менше половини всіх фінансово-господарських операцій здійснює, за рахунок власних коштів. Важливим напрямом аналізу майнового стану підприємства є аналіз кредиторської заборгованості. На ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» кредиторська заборгованість у динаміці збільшується : у 2019 році її обсяг становив

184689 тис. грн., або 51,3%, у 2020 р. – 258569 тис. грн., а у 2021р. – 322523 тис. грн. (64,1 % джерел коштів).

Таблиця 2.2.

**Аналіз структури пасиву балансу ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» за
2019 -2021 рр.**

Назва показників	Роки			Абсолютне відхилення, тис.грн			Відносне відхилення, %		
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020	2021-2019	2020-2019	2021-2020	2021-2019
1. Джерела коштів	359705,0	440141,0	503166,0	80436,0	63025,0	143461,0	22,4	14,3	39,9
В тому числі власний капітал, тис.грн	155006,0	161559,0	162830,0	6553,0	1271,0	7824,0	4,2	0,8	5,0
У % до джерел коштів	43,1	36,7	32,4	-6,4	-4,3	-10,7	-14,8	-11,8	-24,9
Власні оборотні кошти, тис.грн	-9166,0	-7027,0	-9642,0	2139,0	-2615,0	-476,0	-23,3	37,2	5,2
2. Позикові кошти, тис.грн	187484,0	261367,0	325321,0	73883,0	63954,0	137837,0	39,4	24,5	73,5
У % до джерел коштів	52,1	59,4	64,7	7,3	5,3	12,5	13,9	8,9	24,0
2.1. Поточні зобов'язання, тис.грн	187484,0	261367,0	325321,0	73883,0	63954,0	137837,0	39,4	24,5	73,5
Короткострокові кредити банків, тис.грн	2795,0	2798,0	2798,0	3,0	0,0	3,0	0,1	0,0	0,1
У % до позикових коштів	1,5	1,1	0,9	-0,4	-0,2	-0,6	-28,2	-19,7	-42,3
В т.ч. кредиторська заборгованість та інші поточні зобов'язання, тис.грн	184689,0	258569,0	322523,0	73880,0	63954,0	137834,0	40,0	24,7	74,6
У % до джерел коштів	51,3	58,7	64,1	7,4	5,4	12,8	14,4	9,1	24,8

Отже, підприємство не контролює погашення кредиторської заборгованості, що може призвести до погіршення ділових відносин та виплати штрафних санкцій.

Так, проаналізувавши майновий стан підприємства, можна зробити висновок, що ситуація на підприємстві є стабільною, оскільки майно підприємства примножується, підприємство використовує не лише власні кошти для виробництва і не обмежує себе від позитивів застосування зовнішніх фінансових ресурсів.

2.2 Аналіз фінансових результатів та рентабельності ПАТ «Ужгородське АТП»

Оскільки фінансово-економічний стан підприємства прямо залежить від результатів його діяльності, тобто прибутку (збитку), обсягів продаж, рівня операційних витрат і т.д., то проаналізуємо фінансові результати ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» за 2019-2021 рр. [272, с.96]. У таблиці 2.3 простежено динаміку основних статей Звіту про фінансові результати та зміни в абсолютних, і відносних величинах.

Таблиця 2.3.

Динаміка фінансових результатів ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» за 2019-2021 рр.

Назва показника	Роки, тис.грн			Абсолютні зміни, тис.грн			Відносне відхилення, %		
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020	2021-2019	2020-2019	2021-2020	2021-2019
Дохід (виручка) від реалізації продукції	299306	259117	253148	-40189,0	-5968,7	-46157,7	-13,4	-2,3	-15,4
Непрямі податки	76635	67927	66362	-8708,0	-1565,0	-10273,0	-11,4	-2,3	-13,4
Чистий дохід (виручка) від	222671	191160	186786	-31511,0	-4374,0	-35885,0	-14,2	-2,3	-16,1

реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)									
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	129655	95583	73292	-34072,0	-22291,0	-56363,0	-26,3	-23,3	-43,5
Валовий прибуток	93016	95577	113494	2561,0	17917,0	20478,0	2,8	18,7	22,0
Інші операційні доходи	79	1801	374	1722,0	-1427,0	295,0	2179,7	-79,2	373,4
Адміністративні витрати	10022	11718	11890	1696,0	172,0	1868,0	16,9	1,5	18,6
Витрати на збут	65031	66898	67166	1867,0	268,0	2135,0	2,9	0,4	3,3
Інші операційні витрати	3917	4697	26985	780,0	22288,0	23068,0	19,9	474,5	588,9
Фінансовий результат від операційної діяльності	14125	14065	7827	-60,0	-6238,0	-6298,0	-0,4	-44,4	-44,6
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	9119	9375	3522	256,0	-5853,0	-5597,0	2,8	-62,4	-61,4
Чистий прибуток (збиток)	6111	6553	1271	442,0	-5282,0	-4840,0	7,2	-80,6	-79,2

Як показують дані таблиці, найбільшу виручку від реалізації продукції – 299306 тис. грн. підприємство отримало в 2019 році, відповідно в 2020р. цей показник склав 259117 тис. грн., а у 2021р. – 253148 тис. грн. В 2020 році спостерігалось зменшення виручки від реалізації продукції на 40189 тис. грн. (13,4%) в порівнянні з попереднім роком, а в цілому за три роки виручка зменшилась на 46157 тис. грн., тобто 15,4%. Врахувавши непрямі податки, можна простежити зміни у динаміці чистої виручки від реалізації продукції. У 2019р. – 76635 тис. грн., та 222671 тис. грн. відповідно. Сума непрямих податків у 2020р. склала 67927 тис. грн., а чиста виручка від реалізації продукції – 191160 тис. грн. У 2021р. за рахунок сплати непрямих податків у сумі 66362 тис. грн., чиста виручка від реалізації продукції склала 186786 тис. грн. як видно з даних таблиці зменшення даного показника за останні три роки склав 16,1%.

Аналізуючи фінансові результати підприємства, особливу увагу слід приділяти собівартості реалізованої продукції. Так, у 2019р. цей показник склав 129655 тис. грн., у 2020р. зменшився на 26,3% (95583 тис. грн.), а у 2021 р. – зменшилась на 22291 тис. грн. або 23,3% в порівнянні з 2020р. В цілому за три роки собівартість реалізованої продукції зменшилась на 43,5% або 56363 тис. грн. Проаналізуємо, яку частку займає собівартість у виручці підприємства: у 2019 р. цей показник склав 43,3 %; у 2020р. – 36,9%; у 2021р. – 29%. Такі дані ще раз засвідчують той факт, що підприємство є досить матеріаломістким, а у 2020-2021 роках відмічалася позитивна тенденція до зменшення цього показника, оскільки вона призводить до збільшення валового прибутку.

Найбільший обсяг валового прибутку ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» в розмірі 113494 тис. грн. отримало у 2021р. Щодо 2019 та 2020 років, то значення показника становило відповідно 93016 тис. грн. та 95577 тис. грн. В цілому за три роки валовий прибуток збільшився на 20478 тис. грн., або 22%.

Обсяг адміністративних витрат у 2019р. склав 10022 тис. грн., у 2020р. збільшився на 1696 тис. грн. і досяг значення 11718 тис. грн. Щодо 2021р., то адміністративні витрати у порівнянні з 2020 р. збільшилися на 172 тис. грн. (1,5%), а у порівнянні з 2019р. збільшилися на 1868 тис. грн. (18,6%). Адміністративні витрати збільшилися за проаналізований період, що негативно відобразиться на розмірі чистого прибутку.

Обсяг інших операційних витрат у 2020р. в порівнянні з 2019р. збільшився з 3917 тис. грн. до 4697 тис. грн. або на 19,9%; а у 2021р., склав 26985 тис. грн. (474,5%) в порівнянні з попереднім. Спостерігається тенденція до збільшення витрат на збут. Такі зміни можуть свідчити про збільшення витрат на маркетингову політику і підприємству необхідно обрати чітку стратегію скорочення постійних витрат.

Можна визначити прибуток чи збиток від операційної діяльності і виявити, за рахунок яких показників підприємство отримало цей позитивний чи

негативний фінансовий результат. У 2019р. ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» отримало прибуток від операційної діяльності у розмірі 14125 тис. грн., у 2020р. - прибуток в розмірі 14065 тис. грн. Щодо 2021 р., то підприємство отримало прибуток в розмірі 7827 тис. грн. Даний показник за період з 2019 по 2021 роки скоротився на 44,6%. Співставивши фінансові доходи і витрати, врахувавши результати операційної діяльності, отримаємо фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування. Отож, підприємство в 2019 році отримало прибуток від звичайної діяльності до оподаткування в розмірі 9119 тис. грн, у 2020р. - прибуток в розмірі 9375 тис. грн., а у 2021р. – прибуток від звичайної діяльності до оподаткування в розмірі 3522 тис. грн. За весь період відбулося скорочення даного показника на 61,4%.

Можна зробити висновок, що ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» слід забезпечити ріст прибутку в динаміці, оскільки саме це в найбільшій мірі впливає на стабільність фінансового стану підприємства.

Розглянемо більш детально динаміку та структуру операційних витрат за їх елементами (рис.2.3).

Як видно з рис. 2.3, за весь аналізований період найбільшу питому вагу у структурі операційних витрат займали матеріальні затрати – 53,17% у 2019р., 47,55% - 2020р. та 36,10% - у 2021р. Найбільшу питому вагу витрати на оплату праці займали у 2021р. – 3,83%, у 2019 та 2020р. цей показник склав відповідно 2,66% та 3,68%. Частка амортизації за весь період аналізу суттєво не змінилася і знаходилася в межах від 3,6% до 6%. Відрахування на соціальні заходи за весь період склали біля 1%, зокрема, у 2019р. їх частка склала 0,9% всіх операційних витрат, 2020р. – 1,15%, а у 2021р. – 1,12%.

Питома вага інших операційних витрат у 2019р. становила 37,26%, у 2020р. – 44,04%, а у 2021р. – 55,27%.

Простежимо зміни цих витрат у абсолютному відношенні (таблиця 2.4). Матеріальні витрати у 2020р. в порівнянні з попереднім роком збільшилися на 1614 тис.грн. або на 2%; у 2021р. – на 19372 тис.грн. (25%) в порівнянні з

2020р. Якщо співставити матеріальні витрати 2021-го та 2019-го років, то вони зменшилися на 20968 тис. грн., або на 27,7%.

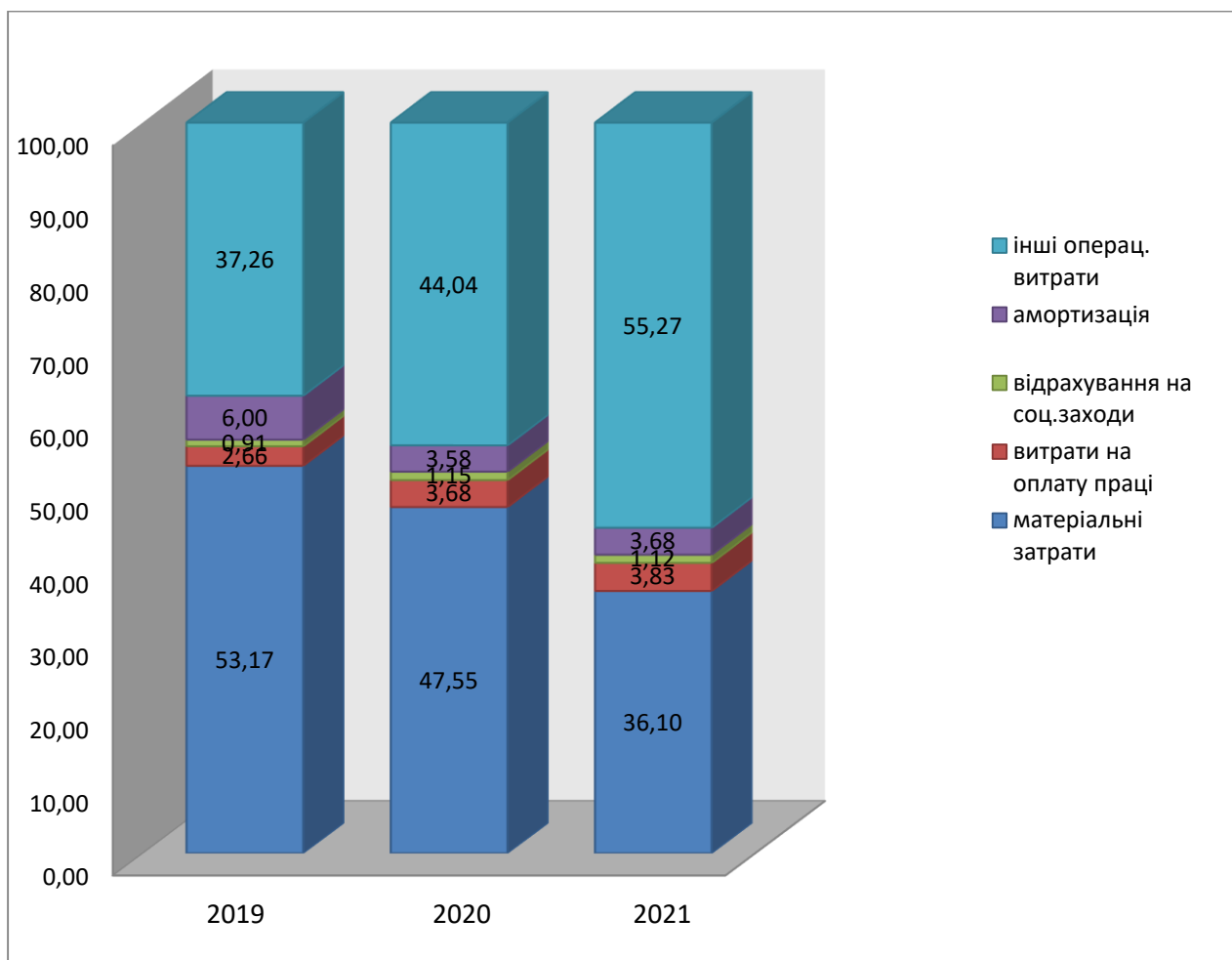

Рис. 2.3 Структура операційних витрат ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» у 2019-2021 роках

більш ефективно використання матеріалів та застосуванням на підприємстві ресурсозберігаючих технологій дало зменшення частки матеріальних витрат.

**Таблиця 2.4.
Динаміка операційних витрат ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» за період 2019-2021 рр.**

Назва показників	Роки, тис. грн.			Абсолютне відхилення, тис.грн			Відносне відхилення, %		
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020	2021-2019	2020-2019	2021-2020	2021-2019
матеріальні затрати	108301	83689	63274	-24612,0	-20415,0	-45027,0	-22,7	-24,4	-41,6
витрати на оплату праці	5421	6471	6714	1050,0	243,0	1293,0	19,4	3,8	23,9
відрах на соц.заходи	1844	2029	1962	185,0	-67,0	118,0	10,0	-3,3	6,4
амортизація	12220	6296	6453	-5924,0	157,0	-5767,0	-48,5	2,5	-47,2
інші операц. витрати	75894	77508	96880	1614,0	19372,0	20986,0	2,1	25,0	27,7
разом	203680,0	175993,0	175283,0	-27687,0	-710,0	-28397,0	-13,6	-0,4	-13,9

Важливим елементом операційних витрат є витрати на оплату праці. Так, у 2020 р. вони збільшилися на 1050 тис. грн. і збільшилися на 243 тис. грн. у 2021 році. За весь період відбулося зростання витрат на оплату праці на 1293 тис. грн. Відмітимо, що негативним, є збільшення в динаміці витрат на оплату праці, що негативно вплине на фінансовий результат. Але частка витрат на оплату праці все ще у собівартості продукції є незначною, що можна віднести до недоліків даного підприємства.

Наступною складовою частиною операційних витрат є амортизація, яка сьогодні виступає найважливішим елементом витрат на виробництво та основним джерелом капітальних вкладень підприємства. У 2020р. порівняно з 2019р. амортизація зменшилася на 5924 тис. грн., а в 2021р. зменшилася на 157 тис. грн.

Адміністрацію цікавить віддача (прибутковість) усіх виробничих активів; потенційних інвесторів і кредиторів - віддача на капітал що інвестувався; власників і засновників - прибутковість акції і т.д.

Основними показниками рентабельності, якими вимірюється дохідність підприємств в Україні, є наступні:

Рентабельність продажу. Він показує, який прибуток з однієї гривні продажу отримало підприємство.

Рентабельність продажу = Чистий прибуток (ряд. 220 ф. № 2) / Чистий дохід (виторг) від реалізації продукції (ряд. 035 ф. № 2)

Нормальною вважається рентабельність не менша 30%, в умовах високого податкового тиску – 15%.

Рентабельність у 2019 році:

$$Рп = 6111 / 222671 = 0,027 \text{ (2,7\%)}$$

Звідси робимо висновок, що після вирахування з отриманого доходу всіх витрат залишається 2,7 копійка прибутку від кожної гривні продажу.

У 2020 році:

$$Рп = 6553 / 191160 = 0,034 \text{ (3,4 \%)}$$

Прибутки підприємства становили у 2020 р. 3,4 копійок від кожної гривні продажу.

Рентабельність у 2021 р. для підприємства становила:

$$Рп = 1271 / 186786 = 0,068 \text{ (6,8 \%)}$$

Звідси робимо висновок, що після вирахування з отриманого доходу всіх витрат залишається 6,8 копійки прибутку від кожної гривні продажу.

Отже, у 2020 році спостерігається збільшення рентабельності підприємства в порівнянні з минулим роком, яка склала 3,4 %. Тобто з кожної гривні продажу у 2020р. та 2021 р. підприємство отримувало 3 коп. і 6 коп. прибутку.

Рентабельність капіталу. Показує ефективність використання всього майна підприємства. Зниження його свідчить про падаючий попит на продукцію підприємства і про надто високий рівень нагромадження активів. Цей показник визначається як співвідношення чистого прибутку і середньорічної вартості власного капіталу.

Рентабельність капіталу = Чистий прибуток (ряд. 220 ф. № 2) / (Власний капітал на початок періоду (ряд. 380 гр. 3 ф. № 1) + Власний капітал на кінець періоду (ряд. 380 гр. 4 ф. № 1)) / 2

Для нашого підприємства, як видно з таблиці 2.5, у 2019р. та 2020 роках вона складає 0,04%, а у 2021 - 0,01% .

Операційна рентабельність продукції. Цей показник дає можливість побачити скільки прибутку отримано на одиницю собівартості реалізованої продукції.

Операційна рентабельність продукції = Прибуток від операційної діяльності (ряд. 100 ф. № 2) / Чистий дохід від реалізації продукції (ряд. 35 ф. № 2).

Як видно з таблиці 2.5 за весь період з 2019 по 2020 рр., спостерігається зростання показника рентабельності продукції з 0,06 до 0,07 та зниження до 0,04 у 2021 р.

Показник рентабельності виробництва знаходиться в прямій залежності від рентабельності продукції й оберненій залежності від зміни фондомісткості продукції.

Динаміку зміни показників рентабельності показано в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

**Динаміка показників рентабельності на ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП»
(за 2008-2010 роки)**

Показники	Розрахунок показника, %			Абсолютна зміна, %		Відносна зміна, в.п.	
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020	2020-2019	2021-2020
Рентабельність продажу	2,70	3,40	6,40	0,70	3,00	25,93	88,24
Рентабельність	0,04	0,04	0,01	0,00	-0,03	2,94	-81,07

капіталу							
Операційна рентабельність продукції	0,06	0,07	0,04	0,01	-0,03	15,99	-43,05

Як видно із розрахунків (таблиця 2.5) рентабельність продажу у 2019р. становила 2,7%; у 2020р. – 3,4%. Щодо 2021р., то цей показник збільшився на 3% і становив 6,4%, що засвідчує позитивну тенденції на підприємстві.

Як показують значення рентабельності капіталу за період 2019-2020 рр. цей показник становив 0,04%, а у 2021р. – зменшився на 0,03%.

З даних таблиці видно, що операційна рентабельність продукції у 2020р. зросла на 16%, а у 2021р. – скоротилась на 43% в порівнянні з попереднім роком.

Отже, проаналізувавши фінансові результати та рентабельність ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» можна зробити висновок, що підприємство функціонує ефективно. Про це свідчить наявність прибутків у діяльності підприємства протягом всього проаналізованого періоду.

2.3. Оцінка фінансової стійкості та платоспроможності підприємства

Ліквідність підприємства – це можливість у практичній ситуації, що склалася, погасити всі свої зобов'язання перед контрагентами, банками, акціонерами та іншими суб'єктами підприємницької діяльності.

В залежності від мети дослідження конкретних аналітичних задач в першу чергу необхідно агрегувати основні розділи активу і пасиву балансу. Агрегована форма бухгалтерського балансу показана на умовних даних.

З орієнтацією на розробку бізнес-планів доцільно згрупувати окремі показники в основні групи:

- **запаси і затрати (33);**

- **власні оборотні кошти (ВОК);**
- **джерела формування запасів (ДФЗ) [27, 76].**

Запаси і затрати (ЗЗ) визначаються за даними бухгалтерського балансу як підсумок II розділу активу балансу.

*Власні оборотні кошти (ВОК) розраховуються за наступною методикою:
ВОК = Поточні активи — Поточні пасиви*

Даний показник необхідний для підтримки фінансової стійкості підприємства, оскільки перевищення оборотних коштів над короткостроковими зобов'язаннями означає, що підприємство не тільки може погасити свої короткострокові зобов'язання, але і має резерви для розширення діяльності.

Джерела формування запасів (ДФЗ) визначаються таким чином:

ДФЗ = Власні оборотні кошти + Короткострокові кредити банку і короткострокові позики для покриття запасів + Розрахунки з кредиторами за товари, роботи послуги

Порівнюючи приведені вище три основні показники (ЗЗ, ВОК і ДФЗ), в практиці фінансового менеджменту можна умовно виділити такі рівні фінансової стійкості підприємства:

1) **абсолютну фінансову стійкість**, яка характеризується нерівністю:

$$ЗЗ < ВОК$$

2) **нормальну фінансову стійкість**, для якої виконується наступна нерівність :

$$ВОК < ЗЗ < ДФЗ.$$

3) **нестійкий фінансовий стан**, для якого характерною є нерівність типу:
 $ЗЗ > ДФЗ$.

Економічний зміст даної нерівності полягає в тому, що запаси і затрати неможливо покрити джерелами коштів.

4) **критичний фінансовий стан** характеризується такою ситуацією, коли не тільки не виконується нерівність 3), але й мають місце "непокриті збитки", а також "Довгострокові кредити та позики, що не погашені в строк".

Розрахунок вище наведених показників та динаміку їх зміни показано в таблиці 2.6 та на рис. 2.4.

Таблиця 2.6.

Розрахунок показників ЗЗ, ВОК, ДФЗ для ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» за 2019-2021рр.

Показники	Розрахунок показника, тис. грн.			Абсолютна зміна, тис.грн.		Відносна зміна, %	
	2019	2020	2021	2019-2010	2020-2019	2019-2010	2020-2019
запаси і затрати ЗЗ	178318,00	254340,00	315679,00	76022,00	61339,00	42,63	24,12
власні оборотні кошти ВОК	-26381,00	-24242,00	-24657,00	2139,00	-415,00	-8,11	1,71
джерела формування запасів ДФЗ	4348,00	5648,00	8885,00	1300,00	3237,00	29,90	57,31

Аналіз отриманих даних свідчить про нестійкий фінансовий стан підприємства за період, що аналізується (див. рис. 2.4). Це означає, що

підприємство, якщо всі кредитори водночас пред'являть вимогу погасити заборгованість, буде в змозі розрахуватися в повному обсязі.

Але аналізу тільки ліквідних активів підприємства далеко не достатньо для визначення ступеню його платоспроможності, тому на практиці розраховують деякі інші показники.

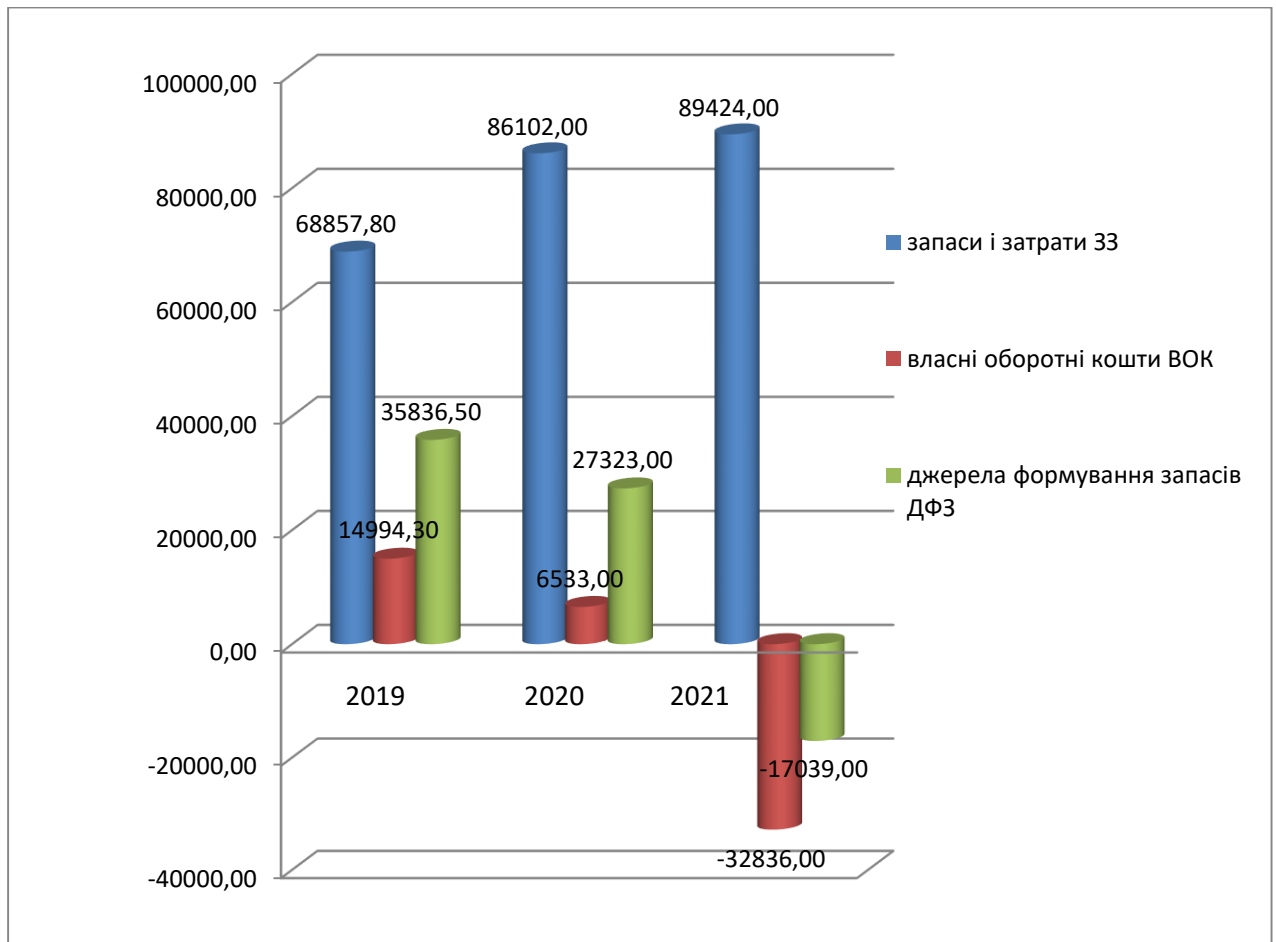

Рис. 2.4. Агрегований баланс для аналізу фінансового стану ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» за 2019-2021 рр. (тис. грн.)

Коефіцієнти ліквідності в оцінці фінансового стану підприємства є також важливими.

При обчисленні першого показника до ліквідних коштів включають лише грошові кошти у касі, на банківських рахунках, а також цінні папери, які можуть бути реалізовані на фондовій біржі.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності дає змогу визначити, яку частину короткострокової заборгованості підприємство може негайно погасити. Він розраховується по формулі :

$$K_{ал} = (K_i + Гк) / П,$$

де K_i - кошти на розрахунковому та інших рахунках ;

$Гк$ - гроші в касі ;

$П$ - поточні зобов'язання.

На 2019 рік :

$$K_{ал} = 378 / 187484 = 0,002$$

На 2020 рік :

$$K_{ал} = 798 / 261367 = 0,003$$

На 2021 рік :

$$K_{ал} = 1307 / 325321 = 0,004$$

Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності повинно бути у межах від 0,2 до 0,35. Як видно з проведених розрахунків показник невідповідає нормативу, а це свідчить про те, що підприємство не змогло б негайно погасити свої короткострокові зобов'язання.

коефіцієнт швидкої ліквідності обчислюється за формулою:

$$K_{шл} = (K_i + Гк + Дз) / П,$$

де $Дз$ - дебіторська заборгованість.

На 2019 рік :

$$K_{шл} = 378 + (93724 + 1 + 37222) / 187484 = 0,7$$

На 2020 рік :

$$K_{шл} = 798 + (150637 + 1 + 45412) / 261367 = 0,7$$

На 2021 рік :

$$K_{шл} = 1307 + (219842 + 425 + 36111) / 325321 = 0,79$$

Цей показник характеризує прогностні платіжні можливості підприємства при умові своєчасного проведення розрахунків з дебіторами. Цей коефіцієнт повинен коливатися в межах від 0,6 до 1,5, але реально для українських підприємств він складає не більше 0,7-0,8. Як видно з проведених розрахунків коефіцієнт швидкої ліквідності за період 2019-2021 рр. відповідав нормативу.

Третій коефіцієнт - **коефіцієнт загальної ліквідності** має в своєму чисельнику ще й суму виробничих запасів:

$$K_{зл} = (K_i + \Gamma_k + D_z + Z_v) / П,$$

де Z_v - виробничі запаси.

На 2019 рік :

$$K_{зл} = 148886 / 187484 = 0,8$$

На 2020 рік :

$$K_{зл} = 216036 / 261367 = 0,8$$

На 2021 рік :

$$K_{зл} = 491866 / 325321 = 1,5$$

цей показник максимально наближений до нормативу був у 2021 р.

Обчислення різних показників ліквідності обумовлено потребою зробити висновок про платоспроможність підприємства. Наприклад, для постачальника сировини, матеріалів та послуг значний інтерес представляє перший показник; для банку підприємства, яке кредитується - другий, для володаря акцій і облігацій підприємства - третій.

Можна зробити висновки про не досить високий рівень ліквідності підприємства за період. Це звичайно свідчить про недостатню платоспроможність підприємства у 2019р.

Згідно отриманих даних, коефіцієнт абсолютної ліквідності близький до нормативних значень. Його значення свідчить про те, що тільки 0,4% короткострокової заборгованості підприємство може погасити негайно, по зрівнянню з попереднім періодом – 0,2%.

Коефіцієнт швидкої ліквідності має тенденцію до зростання. І на кінець періоду цей показник збільшився до 0,79 за рахунок збільшення дебіторської заборгованості. А оскільки даний коефіцієнт має вирішальне значення для банків, так як характеризує ступінь надійності підприємства при поверненні кредитів, тенденція до зменшення свідчить на користь підприємству.

Як видно показники абсолютної і швидкої ліквідності нижчі оптимальних значень. Це визнано перевищенням темпів росту поточної заборгованості темпів росту ліквідних коштів підприємства.

Показник загальної ліквідності мав тенденцію до збільшення і відповідав нормативному значенню. Тобто у 2019р. та 2020р. на кожну гривню короткострокових зобов'язань припадало 0,8 гривні поточних активів; у 2021р. – 1,5 гривні.

Аналіз ліквідності активів підприємства допомагає визначити можливість покриття зобов'язань активами, строк перетворення яких у грошові кошти відповідає строку погашення зобов'язань.

Таким чином, підприємство не можна назвати високоліквідним (платоспроможним). Та через брак ліквідних коштів підприємство нездатне покрити короткострокові зобов'язання. Більшість коштів підприємства мобілізовані в виробничі запаси і готову продукцію.

коефіцієнт автономії. По ньому дивляться, наскільки підприємство незалежно від позичкового капіталу.

$$\text{Коефіцієнт автономії} = \text{Власний капітал} / \text{Майно підприємства}$$

Маючи великі прибутки, вони намагаються утримати значну їх частину в обігу підприємства шляхом створення резервів з валового та чистого прибутку або прямого зачислення у власний капітал нерозподіленого прибутку.

Для коефіцієнту автономії бажано, щоб він перебільшував по своїй величині 50% . В цьому випадку його кредитори почувають себе спокійно, бо

знають, що весь позичковий капітал може бути компенсований власністю підприємства.

Розрахунок коефіцієнта автономії наведено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

**Оцінка динаміки коефіцієнта автономії ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ
АТП» за період 2019-2021рр.**

Показники	2019	2020	2021
Власний капітал, тис. грн.	155006,00	161559,00	162830,00
Загальна сума джерел коштів, тис. грн.	359705,00	440141,00	503166,00
Коефіцієнт автономії	0,43	0,37	0,32
Темпи росту, %	-	-14,82	-11,84

Доля власних коштів у загальній сумі джерел коштів досить висока. І не дивлячись на зменшення на 11,84 % показник близький до нормативу.

Взагалі отримані дані свідчать про досить високу ступінь незалежності підприємства від зовнішнього фінансування.

Коефіцієнт фінансової залежності є зворотним до коефіцієнту автономії. Збільшення цього показника в динаміці означає збільшення долі позикових коштів у фінансуванні підприємства. Якщо його значення знижується до одиниці (100%) , то підприємство повністю фінансується за рахунок власних коштів.

Коефіцієнт фінансової стійкості вираховується як співвідношення власних та позикових коштів. Перевищення власних коштів над позиковими свідчить про те, що підприємство має достатній запас фінансової стійкості і відносно не

залежить від зовнішніх фінансових джерел. Коефіцієнт фінансової стійкості повинен дорівнювати 0,85 – 0,90.

Таблиця 2.8.

**Оцінка динаміки коефіцієнта фінансової стійкості ПАТ
«УЖГОРОДСЬКЕ АТП» за період 2019-2021 рр.**

Показники	2019	2020	2021
Власний капітал, тис. грн.	155006,00	161559,00	162830,00
Поточні зобов'язання, тис. грн.	187484,00	261367,00	325321,00
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,83	0,62	0,50
Темпи росту, %	-	-25,24	-19,03

Показник фінансової стійкості підприємства у 2019р. відповідає нормативному значенню, а за 2020-2021рр. спостерігається зниження даного показника.

Чим більше коефіцієнт, тим більше залежність підприємства від залучених коштів. Допустимий рівень залежності визначається умовами роботи кожного підприємства і, в першу чергу, швидкістю обігу обігових коштів.

Коефіцієнт співвідношення позичених і власних коштів є часткою від ділення всієї суми зобов'язань по залучених позичених коштах на суму власних коштів. Розрахунок даного показника наведено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9.

**Оцінка динаміки коефіцієнта співвідношення позичених і власних коштів
ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» за період 2019-2021рр.**

Показники	2019	2020	2021
Поточні зобов'язання, тис. грн.	187484,00	261367,00	325321,00
Власний капітал, тис. грн.	155006,00	161559,00	162830,00
Коефіцієнт співвідношення позичених і власних коштів	1,21	1,62	2,00
Темпи росту, %	-	33,75	23,50

Згідно даних таблиці на кожну гривню вкладених в активи підприємства власних коштів за весь період припадало від 1,2 грн. до 2 грн. позикових коштів. Тобто рівень фінансової залежності підприємства від позикових коштів зріс.

Стан обігових коштів відображається в показниках забезпеченості матеріальних запасів власними оборотними коштами та маневреності власних коштів.

Коефіцієнт маневреності власних коштів визначається співвідношенням власних оборотних коштів підприємства та власного капіталу (див. табл. 2.10).

$$\text{Коефіцієнт маневреності} = \text{Власні оборотні кошти} / \text{Власний капітал}$$

Коефіцієнт маневреності показує, яка частина власних коштів підприємства знаходиться в мобільній формі, яка дозволяє відносно вільно маневрувати цими коштами. Забезпечення власних поточних активів власним капіталом є гарантією стійкості фінансового стану при нестійкій кредитній політиці. Високі значення коефіцієнту маневрування позитивно характеризує фінансовий стан.

Деякі автори вважають оптимальним значення цього показника рівним 0,5, а для показника забезпеченості власними оборотними коштами матеріальних запасів пропонується критерій на рівні не нижче 0,6. Але ці критерії, що пропонуються, може бути взяти під сумнів.

Таблиця 2.10.

Аналіз динаміки темпів росту коефіцієнта маневреності власних коштів ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» за період 2019-2021 рр.

Показники	2019	2020	2021
Власні оборотні кошти, тис.грн.	-26381	-24242,00	-24657,00
Джерела власних коштів, тис. грн.	155006	161559	162830
Коефіцієнт маневреності власних коштів	-0,17	-0,15	-0,15
Темпи росту, %	-	-11,8	0,9

В 2019 році гнучкість використання власних коштів підприємства досить низька. Хоча у 2020р. та 2021р. спостерігається незначне збільшення даного показника, це говорить про дуже низьку мобільність власних оборотних коштів.

З фінансової точки зору чим вище коефіцієнт маневрування, тим кращий фінансовий стан. Розрахунок даного показника наведено в табл. 2.11.

В чисельнику обох показників – власні оборотні кошти, тому в цілому покращення стану оборотних коштів залежить від попереджувального зростання суми власних оборотних коштів у порівняння із зростанням матеріальних запасів та власних джерел коштів.

Таблиця 2.11.

Аналіз динамки і темпів росту маневреності матеріальних запасів ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» за період 2019-2021рр.

Показники	2019	2020	2021
Власні оборотні кошти, тис.грн.	-26381,00	-24242,00	-24657,00
Матеріальні запаси, тис. грн.	46993	57492	47994
Коефіцієнт маневреності матеріальних запасів	-0,56	-0,42	-0,51
Темпи росту, %	-	-24,9	21,8

Як бачимо з таблиці, за період з 2019 по 2021 рр. цей показник склав - 0,5. Це може свідчити про те, що матеріальні запаси непокриті власними джерелами і потребують залучення позикових коштів.

3. Напрямки вдосконалення ефективності діяльності ПАТ «Ужгородське АТП»

ПАТ «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107» пропонується взяти теоретичний та практичний досвід шляхів покращення фінансового стану інших країн, так, наприклад, у Великобританії, Комітетом по узагальненню практики аудиту розроблено посібники з описом критичних показників для оцінки можливого банкрутства підприємства. Показники, внаслідок яких можливі значні фінансові труднощі наступні: низькі значення коефіцієнтів ліквідності, несприятливі зміни у портфелі замовлень, потенційні витрати довгострокових контрактів; неправильна реінвестиційна політика; наявність наднормативних виробничих запасів і „залежаних" товарів. До іншої групи несприятливих критеріїв та показників, на підставі яких поточний фінансовий стан розглядається як критичний відносять: втрата ключових контрагентів, звільнення ключових співробітників апарату управління; політичний ризик, надмірна залежність підприємства від будь-якого одного конкретного проекту, неефективні довгострокові угоди.

Тому і даному підприємству слід аналізувати свій фінансовий стан, враховуючи наведені вище показники, оскільки саме вони у довгостроковій перспективі визначають життєздатність підприємства.

Для підвищення прибутковості ПАТ «Ужгородське автотранспортне підприємство 12107» необхідно знизити витрати на виробництво і реалізацію продукції шляхом економії трудових та матеріальних ресурсів. Необхідно проаналізувати витрати на виробництво продукції, ефективність використання ресурсів підприємства для пошуку резервів зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції і паралельно резерви збільшення прибутку. Проведемо аналіз витрат від звичайної діяльності на ПАТ «Ужгородське АТП» за 2019 – 2021 роки в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

**Витрати від звичайної діяльності на ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» за
2019 – 2021 роки**

Назва показників	Роки, тис. грн.			Абсолютне відхилення, тис.грн			Відносне відхилення, %		
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020	2021-2019	2020-2019	2021-2020	2021-2019
матеріальні затрати	108301	83689	63274	-24612,00	-20415,00	-45027,00	-22,73	-24,39	-41,58
витрати на оплату праці	5421	6471	6714	1050,00	243,00	1293,00	19,37	3,76	23,85
відрах на соц. заходи	1844	2029	1962	185,00	-67,00	118,00	10,03	-3,30	6,40
амортизація	12220	6296	6453	-5924,00	157,00	-5767,00	-48,48	2,49	-47,19
інші операційні витрати	75894	77508	96880	1614,00	19372,00	20986,00	2,13	24,99	27,65
фінансові витрати	5006,00	4690,00	4341,00	-316,00	-349,00	-665,00	-6,31	-7,44	-13,28
разом	208686,00	180683,00	179624,00	-28003,00	-1059,00	-29062,00	-13,42	-0,59	-13,93

Структуру витрат від звичайної діяльності на ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» з 2019 – 2021рр. добре видно на рис. 3.1.

Так, значну долю в структурі витрат від звичайної діяльності займають матеріальні витрати: у 2019 році вони становлять 52 %, у 2020 – 46%, а у 2021 – 35 %. Не дивлячись на зменшення цих витрат за весь період, необхідно все ж таки приділяти значну увагу зменшенню матеріальних затрат, оскільки навіть мінімальна їх економія, за рахунок масштабу, призведе до значного зменшення загальних витрат.

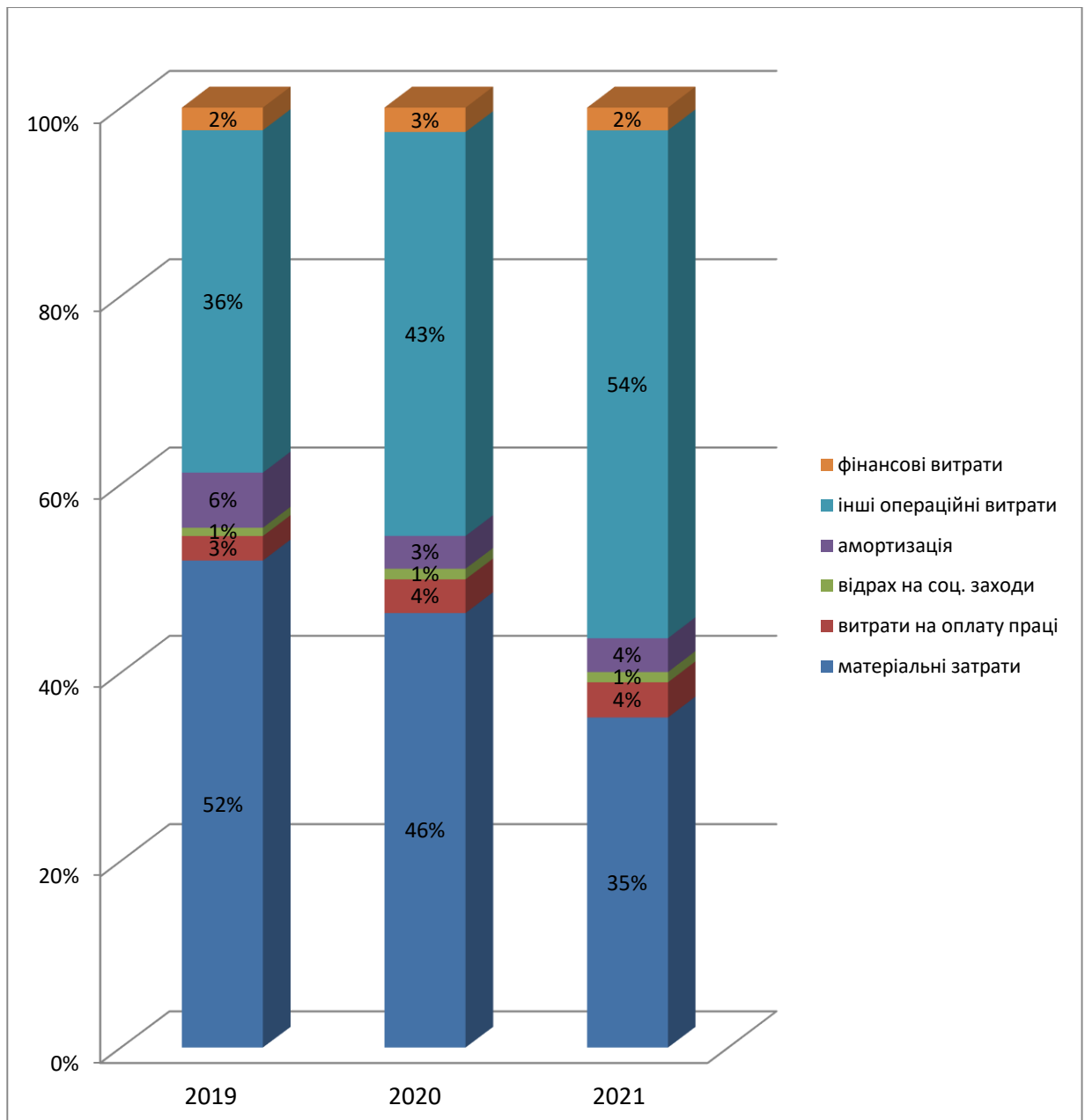

Рис. 3.1. Структура витрат від звичайної діяльності ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» за 2019 – 2021рр.

Для дослідження динаміки матеріальних витрат слід проаналізувати їх використання на одиницю продукції на протязі 2019 – 2021 років на ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП».

Матеріаловіддачу визначаємо як відношення виручки до матеріальних затрат. Цей показник характеризує ефективність використання матеріальних ресурсів.

$$MB\ 2019 = \frac{299306}{108301} = 2,76;$$

$$MB\ 2020 = \frac{259117}{83689} = 3,09;$$

$$MB\ 2021 = \frac{253148}{63274} = 4,00.$$

Як видно з розрахунків, матеріаловіддача у 2019р. збільшується, що є дуже позитивною динамікою. Так, у 2010 році з однієї гривні матеріалів виробляється 2,76 грн. продукції, а у 2019 – 3,09 грн. У 2021 р. спостерігається зростання даного показника до 4. Тобто за 2 роки матеріаловіддача збільшилася на 1,24 грн. Зменшення матеріальних затрат на одиницю продукції в певній мірі призвело і до скорочення загальних витрат, не дивлячись на те, що їх питома вага в загальній структурі витрат досить значна (52 - 35%). А зменшення витрат означає збільшення прибутку заводу, що покращує в цілому фінансовий стан підприємства. Тому в подальшому підприємство повинно зосередити свою увагу на зменшенні матеріальних затрат в майбутніх періодах.

Зменшення матеріальних витрат виробництва можливе за рахунок впровадження нової техніки, технологій, зменшення питомої ваги постійних витрат в собівартості продукції. Також необхідно постійно слідкувати за умовами зовнішнього середовища, здійснювати постійний пошук нових постачальників, що можливо пропонуватимуть сировину та матеріали за нижчими цінами.

Напрямки прискорення обертання оборотних коштів.

На етапі формування виробничих запасів:

- створення оптимальних обсягів виробничих запасів;

- застосування при формуванні виробничих запасів принципу оптимального співвідношення ціни та якості;

- використання раціональних схем постачання матеріальних ресурсів.

У сфері виробництва:

- скорочення тривалості виробничого процесу;

- упровадження прогресивних ресурсозберігаючих технологій;

- зниження матеріало- і енергомісткості продукції;

- економне використання матеріальних ресурсів; комплексна переробка сировини та використання відходів; організація використання вторинних ресурсів;

- модернізація виробничої інфраструктури підприємства;

- формування системи мотивації за раціональне використання матеріальних ресурсів.

У сфері обігу:

- удосконалення маркетингової діяльності підприємства;

- прискорення процесу реалізації готової продукції;

- стимулювання збуту продукції;

- удосконалення системи розрахунків за відвантаженою продукцією;

- ефективне управління дебіторською заборгованістю;

- пошук оптимальних схем взаємодії з банківськими установами з приводу залучення коштів і здійснення розрахунків.

Вагому частину в структурі витрат від звичайної діяльності займають інші операційні витрати, величина яких збільшилася (у 2019 році вони складають 36%, а у 2021р. – 54%).

Наступну за обсягом величину витрат становлять витрати на оплату праці (у 2019 році 3 %, 2020 – 4 %, 2021 – 4 %). Збільшення витрат на оплату праці є позитивним з точки зору позитивним з точки зору мотивації праці персоналу підприємства, але може свідчити про зниження продуктивності праці на підприємстві.

Основними резервами зниження витрат коштів на оплату праці є:

- впровадження організаційно-технічних заходів, які сприяють зростанню продуктивності праці;
- зменшення кількості робітників;
- усунення і попередження непродуктивних виплат: за понадурочні години, оплата цілодобових, внутрішньозмінних простоїв.

Для дослідження динаміки витрат на оплату праці слід проаналізувати продуктивність праці на протязі 2019 – 2021 років на ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП».

Продуктивність праці визначається як відношення виручки від реалізації до витрат на оплату праці, тобто показує скільки гривень валового доходу ми отримуємо на 1 гривню вартості трудових ресурсів.

$$\text{ПП 2019} = \frac{299306}{5421} = 55,21;$$

$$\text{ПП 2020} = \frac{259117}{6471} = 40,00;$$

$$\text{ПП 2021} = \frac{253148}{6714} = 37,70.$$

Як видно з розрахунків на протязі 2019 – 2021 років продуктивність праці у 2019р. зменшилася до 40 грн./грн., а у 2021 - до 37,7 грн./грн. Це означає, що на 1 грн. витрат на оплату праці у 2021 році припадає на 17,51 грн. більше обсягу реалізації ніж у 2019 році. Це свідчить про збільшення витрат на оплату праці на одиницю реалізованої продукції.

На кожному етапі діяльності підприємства менеджери мають звертатися до найбільш актуальних і суттєвих за результативністю з них. Проте стратегічний план розвитку підприємства повинен передбачати застосування всіх можливих напрямків підвищення ефективності.

Вагому частину в структурі витрат від звичайної діяльності займають фінансові витрати, величина яких збільшилася (у 2019 році вони складають 2%, у 2020р. – 3%, а у 2021р. – 2%). Це в основному виплата відсотків по кредитам. Таким чином, зменшення цих витрат може бути пов'язане із меншенням довгострокових кредитів банків.

Важливим є підвищення вимог та застосування вхідного контролю за якістю сировини, яка надходить від постачальників та матеріалів, комплектуючих виробів та напівфабрикатів.

Скорочення витрат по амортизації виробничих фондів можна досягнути шляхом кращого використання цих фондів, збільшення їх навантаження.

Наступним напрямком є збільшення грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства, що збільшить коефіцієнт абсолютної ліквідності (у 2019р. він складав 0,002, а у 2021р. – 0,004) і дозволить підприємству брати довгострокові і короткострокові позики в банку для фінансування поточної діяльності, які видаються лише платоспроможним підприємствам, в яких коефіцієнт абсолютної ліквідності відповідає нормі.

На ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» дуже низьким є коефіцієнт маневреності. Так, економісти вважають, що це показник не повинен бути меншим за 30 %. А на нашому підприємстві цей показник зменшується, і не відповідає нормативу.

Наступним напрямком покращення фінансового стану підприємства може стати виробництво і розробка нових видів продукції, яка зацікавить споживачів, що дозволить стабілізувати і покращити фінансовий стан підприємства.

Також важливим резервом для покращення фінансового стану підприємства є скорочення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. Як було видно із розрахунків 2-го розділу, на підприємстві

зросла дебіторська заборгованість що є негативною тенденцією для підприємства.

Для поповнення власного капіталу треба, перш за все, оцінити вартість його залучення з різних джерел. До того, як звертатись до зовнішніх джерел формування власного капіталу, повинні бути реалізовані можливості його формування за рахунок внутрішніх джерел. А основні внутрішні джерела – прибуток та амортизаційні відрахування.

Так, для удосконалення діяльності треба здійснити наступне:

1. Прискорити оборотність оборотних коштів через активізацію системи постачання;
2. Знизити витрати електроенергії через проведення ревізії обладнання, місцевого включення світла та інших заходів;
3. Зменшення витрат на обробку продукції через модернізацію обладнання та нові технології.

Поряд з власним капіталом підприємство певну частину своїх фінансових ресурсів формує за рахунок позикового капіталу. За питомою вагою у складі залучених джерел фінансування значне місце займають банківські кредити та кредиторська заборгованість, в тому числі комерційний і товарний кредити. Необхідність кредиту як джерела поповнення фінансових ресурсів підприємства визначається характером кругообігу основних і оборотних активів.

Реалізувати всі ці напрями можна лише шляхом ефективного управління фінансовими ресурсами. Однією із головних функцій управління фінансовими ресурсами є прогнозування (планування) його фінансового стану і як результат - вибір фінансової стратегії розвитку підприємства.

На вирішення фінансових проблем і спрямовано фінансову стратегію підприємства. У свою чергу, фінансова стратегія справляє суттєвий вплив на загальну економічну стратегію підприємства. Цілі фінансової стратегії мають підпорядковуватися загальній стратегії економічного розвитку та

спрямовуватися на максимізацію прибутку та ринкової вартості підприємства. При розробці фінансової стратегії ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» слід враховувати динаміку макроекономічних процесів, тенденції розвитку вітчизняних фінансових ринків, можливості диверсифікації діяльності підприємства.

Розробка фінансової стратегії ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» забезпечить:

- формування та ефективне використання фінансових ресурсів;
- виявлення найефективніших напрямків інвестування та зосередження фінансових ресурсів на цих напрямках;
- відповідність фінансових дій економічному стану та матеріальним можливостям підприємства;
- визначення головної загрози з боку конкурентів, правильний вибір напрямків фінансових дій та маневрування для досягнення вирішальної переваги над конкурентами.

У процесі розробки фінансової стратегії особлива увага повинна приділятися виробництву конкурентоспроможної продукції, повноті виявлення грошових доходів, мобілізації внутрішніх ресурсів, максимальному зниженню собівартості продукції, формуванню та розподілу прибутку, визначенню оптимальної потреби в оборотних коштах, раціональному використанню залучених коштів, ефективному використанню капіталу підприємства.

Як вже зазначалося фінансова стратегія є одним із етапів фінансового планування. Основу перспективного фінансового планування становить прогнозування, яке є втіленням стратегії підприємства на ринку. Фінансове прогнозування полягає у вивченні можливого фінансового стану підприємства на перспективу. На відміну від планування, прогнозування передбачає розробку альтернативних фінансових показників та параметрів, використання яких відповідно до тенденцій зміни ситуації на ринку дає змогу визначити один із варіантів розвитку фінансового стану підприємства.

Об'єктом прогнозування має бути перш за все обсяг фінансових ресурсів, які надійдуть у розпорядження підприємства за період, щодо якого складається прогноз.

Основним завданням ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» має стати не тільки ефективне планування фінансових ресурсів, а також вибір політики управління ними.

Також у прогнозуванні фінансового стану підприємства ефективним є використання економіко – математичних методів; серед яких найпоширенішим використанням користується метод і побудови лінії тренду, тобто на основі конкретних показників за декілька років будується залежність і вираховується прогнозне значення на наступний рік.

Управління фінансовими ресурсами підприємств вимагає відповідної організації. Основними етапами процесу управління фінансовими ресурсами підприємства є:

- формулювання проблеми у сфері управління фінансовими ресурсами;
- ухвалення управлінського рішення і його реалізація;
- оцінка результату реалізації рішення [32; с.33]

Завдяки контролю і аналізу можливо оцінити результати прийнятих рішень у сфері управління фінансовими ресурсами, забезпечити зворотний зв'язок з об'єктом і відтворення всього циклу управління. Реалізація кожної функції управління базується на застосуванні відповідних методів.

Система управління демонструє високу ефективність не лише тоді, коли менеджери підприємств, які приймають управлінські рішення та встановлюють форми контролю, і працівники, які беруть на себе відповідальність за виконання рішень, діють злагоджено, але й тоді, коли між рівнями управління (інституційним, управлінським та операційним) налагоджений зрозумілий і чіткий алгоритм взаємовідносин. Відсутність такого механізму між рівнями управління знижує управлінську ефективність усієї системи.

Удосконалення організаційної структури підприємства означає насамперед необхідність встановлення оптимальної чисельності та структури управлінського апарату підприємства, а також чисельності працівників виробничих відділів та підрозділів згідно з діючими нормами, нормативами та реальними потребами підприємства з урахуванням сучасних ринкових умов тощо [3, с. 126].

Організація автоматизованої системи збирання і обробки економічної інформації також є одним із напрямків удосконалення системи управління, що сприяє побудові раціональної структури апарату управління підприємством і більш ефективному його використанню для виробничих цілей [1, с. 216].

Функціонування зазначеної системи створює умови для підвищення культури управління, а також звільняє керівників і фахівців різних рівнів від ручної праці по збиранню і обробці інформації, скорочує строки прийняття управлінських рішень, поліпшує їх якість тощо.

Отже, стратегія удосконалення системи управління зосереджується на:

- цілях розвитку і порядку удосконалення комплексної системи управління підприємством і його складовими частинами для забезпечення ефективних рішень і взаємного погодження інформаційних потоків і процесів прийняття рішень, а також організаційних, кадрових і технічних рішень;
- впровадження сучасних засобів і методів керування в межах вибраної комплексної концепції системи керування (інтегроване керування автоматизованим процесом виробництва);
- удосконалення організаційних структур керування підприємством головним чином шляхом використання сучасних гнучких форм (адаптивні, програмно-цільові та інші структури);
- покращення інформаційної системи для керування підприємством з метою покращення якості інформаційного масиву і розширення можливостей його швидкого використання;

- використання засобів автоматизації і обчислювальної техніки для вдосконалення техніко-економічного рівня і якості виробництва (роботизація, гнучкі виробничі ділянки);
- використання світового досвіду, а також співпраця всередині країни з іноземними партнерами для забезпечення необхідного рівня якості розвитку системи управління на підприємстві.

Висновки

Діагностика фінансово-економічного стану є суттєвим елементом як фінансового менеджменту, так і аудиту. Для прийняття рішень майже всі користувачі фінансових звітів підприємств застосовують методи фінансового аналізу. Так, кредитори та інвестори аналізують фінансові звіти, щоб ризики по позиках та вкладках були мінімальні.

Фінансовий аналіз розподілений на зовнішній і внутрішній.

Зовнішній аналіз може здійснюватись банком, податковою інспекцією та іншими зацікавленими організаціями, використовуючи бухгалтерську звітність у вигляді обмеженої інформації про діяльність підприємства, не розкриваючи комерційну таємницю, але дозволяє досить об'єктивно оцінити фінансовий стан підприємства.

Зовнішній фінансовий аналіз включає: аналіз фінансових результатів; аналіз майнового стану; аналіз фінансової стійкості; аналіз ліквідності та платоспроможності; аналіз ділової активності.

Проаналізувавши дані звітності можна зробити певні висновки і простежити зміни в майні підприємства. У 2021 р. вартість основних засобів становила 39112 тис. грн., у 2019р. – 44636 тис. грн., що на 12,4 % менше за відповідний період. У 2020р. цей показник зменшився на 2468,00тис. грн. (5,53%) в порівнянні з 2019 роком, у 2021р. - показник зменшився на 3056 тис. грн. або 7,25% в порівнянні з 2020 р. У звітному році в порівнянні з 2019 р. спостерігається зменшення вартості основних засобів на 5524 тис. грн. Оскільки спостерігається тенденція до зменшення вартості основних засобів, а загальна вартість майна підприємства суттєво не змінилася, то питома вага основних засобів у майні підприємства за період з 2019р. по 2021р. відповідно зменшувалася: у 2019р – 12,41 %, 2020р. – 9,58%. У 2021 р. також спостерігається зменшення питомої ваги основних засобів у майні підприємства на 1,81% в порівнянні з попереднім роком, що склало 7,77%. Це скорочення відбулося за рахунок зменшення вартості основних засобів за

проаналізований період. Такі зміни можуть свідчити, по-перше, про знос основних засобів, тобто вони переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції і по - друге, що підприємство не закуповувало за останній рік нове обладнання.

В цілому вартість майна ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» у 2019р. становила 359705 тис. грн., у 2020р. - збільшилася на 80436,00 тис. грн. або 22,36 %, а у 2021р. - зросла на 143461,00 тис. грн., тобто 14,32 % в порівнянні з 2020 р. Звідси, можна зробити висновок, що майновий стан ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» покращується з року в рік, що позитивно відобразиться на його фінансовому стані.

Так, проаналізувавши майновий стан підприємства, можна зробити висновок, що ситуація на підприємстві є стабільною, оскільки майно підприємства примножується, підприємство використовує не лише власні кошти для виробництва і не обмежує себе від позитивів застосування зовнішніх фінансових ресурсів.

скорочення постійних витрат.

Можна визначити прибуток чи збиток від операційної діяльності і виявити, за рахунок яких показників підприємство отримало цей позитивний чи негативний фінансовий результат. У 2019р. ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» отримало прибуток від операційної діяльності у розмірі 14125 тис. грн., у 2020р. - прибуток в розмірі 14065 тис. грн. Щодо 2021 р., то підприємство отримало прибуток в розмірі 7827 тис. грн. Даний показник за період з 2019 по 2021 роки скоротився на 44,6%. Не дивлячись на те, що підприємство протягом аналізованого періоду отримало прибуток від операційної діяльності, йому слід вжити заходи по зниженню собівартості реалізованої продукції і, як результат, забезпечити собі в майбутньому постійне отримання та зростання операційного прибутку.

Важливим елементом операційних витрат є витрати на оплату праці. Так, у 2020 р. вони збільшилися на 1050 тис. грн. і збільшилися на 243 тис. грн. у 2021 році. За весь період відбулося зростання витрат на оплату праці на 1293 тис. грн. Відмітимо, що негативним, є збільшення в динаміці витрат на оплату праці, що негативно вплине на фінансовий результат. Але частка витрат на оплату праці все ще у собівартості продукції є незначною, що можна віднести до недоліків даного підприємства.

Проаналізувавши фінансові результати та рентабельність ПАТ «УЖГОРОДСЬКЕ АТП» можна зробити висновок, що підприємство функціонує ефективно. Про це свідчить наявність прибутків у діяльності підприємства протягом всього проаналізованого періоду.

Можна зробити висновки про не досить високий рівень ліквідності підприємства за період. Це звичайно свідчить про недостатню платоспроможність підприємства у 2019р.

Згідно отриманих даних, коефіцієнт абсолютної ліквідності близький до нормативних значень. Його значення свідчить про те, що тільки 0,4% короткострокової заборгованості підприємство може погасити негайно, по зрівнянню з попереднім періодом – 0,2%.

Коефіцієнт швидкої ліквідності має тенденцію до зростання. І на кінець періоду цей показник збільшився до 0,79 за рахунок збільшення дебіторської заборгованості. А оскільки даний коефіцієнт має вирішальне значення для банків, так як характеризує ступінь надійності підприємства при поверненні кредитів, тенденція до зменшення свідчить на користь підприємству.

Перелік посилань

1. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні".
2. Господарський кодекс України. - Харків: Одісей, 2005р.- 248 с
3. Національні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні. П(С)БО. 1-25 // Все про бухгалтерський облік, №3
4. Абрютина М.С. Экспресс - анализ деятельности предприятия при помощи шкалы финансово - экономической устойчивости Финансовый менеджмент. - 2002. - №3. - С. 58-70.
5. Азрилиян. А.Н., Азрилиян О.М., Калашникова Е.В. и др. Большой экономический словарь.// - М: Институт новой экономики, 2002. - 1280 с.
6. Алексеев І.В., Мороз А.С., Романів Є.М., Хома І.Б. Фінансовий аналіз: техніка розрахунків та моделювання економічних ситуацій: Навч. посібник. - Львів: Видавництво "Бескид Біт". 2003. - 152с.
7. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа: Учебник. -М.: Финансы и статистика.. 1995. - 288 с.
8. Бандурка А. М. Черв'яков І. М., Посилкіна О. В. Фінансово-економічний аналіз. – Харків . 1999. - 394 с.
9. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т.2. - К.: Ника-Центр, Эльга, 1999.-512 с.
10. Бойчук І.М., Харів П.С, Хопчан М.І. Економіка підприємства. Навчальний посібник. - Л.: СПОЛОМ, 1999. - 211 с.
11. Брігхем Є.Ф. Основы финансового менеджменту./Пер.зангл. - К.: Молодь, 1997.- 998 с. ,
12. Бухгалтерська і фінансова звітність ВАТ "Тара" за 2003 - 2007 роки.
13. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економічна діагностика: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Центр навч. Літератури, 2008. - 307 с
14. Гиляровская Л.Т. Экономический анализ. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. -615с.
15. Гузенко О.П. Фінансове планування на промислових підприємствах // Фінанси

України. - 2019. - № 11. - С .73 - 79.

16. Економіка виробничого підприємства: навчальний посібник. / За ред. Й.М. Петровича. - 3-тє. вид., випр. -К.: Знання, КОО, 2018. - 405 с
17. Економіка підприємства. Підручник / За ред. С.Ф. Покропивного. - К.: КНЕУ, 2001.-526с.
18. Економічний аналіз господарської діяльності./ Іващенко В.І., - К.: ЗАТ "НІЧЛАВА", 2001.-204 с
19. Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Бутинця Ф.Ф. - Ж.: ПП "Тута", 2003.-680 с
20. Економічний словник-довідник. / За ред. С.В. Мочерного. - К.: Феміна, 1995.- 368 с.
21. Євдокимова Н.М., Кірієнко А.В. Бжonomічна діагностика. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни., - К.:КНЕУ, 2003.-327 с.
22. Житна І.П., Нескреба А.М. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств. Навчальний посібник. -К.: Вища школа, 1992. - 191 с
23. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: навчальний посібник. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Знання-Прес, 2002. - 190 с.
24. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник./ За ред. проф. Г.Г. Кірейцева. -Київ: ЦУЛ, 2002. - 496с.
25. Ковальська К.В. Фінансова стійкість акціонерного товариства як умова його економічного розвитку // Фінанси України. - 2015. - №2. - С. 101- 104,
26. Кондратьєв О.В. Оцінка фінансової стійкості підприємств та її показники?//Фінанси України. - 2018. -№11-4/66-69.
27. Кононенко О. Читаємо фінансову звітність. Податки та бухгалтерський облік: Бліц-бібліотека. - Х.: Фактор, 2003. - 96 с
28. Коробов М.Я Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навчальний посібник. - 3-тє вид., перероб. і доп. ~ К.: Знання, КОО, 2002. - 294 с

29. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування, - К.: Центр навчальної літератури, 2003. - 224 с
30. Крейнина М.Н. Финансовая устойчивость предприятия: оценка и принятие решений // Финансовый менеджмент. - 2019. - №2. - С. 165- 169.
31. Лучков О. І. Визначення оптимального розміру дебіторської заборгованості // Актуальні проблеми економіки. - 2019. - №1(19). - С.22- 27.
32. Макаренко І.О. Механізми стабілізації машинобудівного підприємства в ринкових умовах // Актуальні проблеми економіки № 1(55) 2007р. - С. 31-37.
33. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навчальний посібник. -К.: КНЕУ, 1999. -132 с
34. Мищак О.В. Ліквідність як елемент фінансового управління діяльністю підприємства // Фінанси України. - 2019. - № 10. - С.62 - 66.
35. Мних В. Економічний аналіз. Підручник. - К.: КНЕУ, 2003. - 412 с
36. Мойсеєнко І. Фінансове планування на підприємстві // Фінанси України. - 2020. - № 9. - С 155-158.
37. Москаленко В.П., Пластуй О.Л. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа діагностики його банкрутства// Актуальні проблеми економіки. - № 6(60). - 2007р. - С 180-191.
38. Національні стандарти бухгалтерського обліку в Україні. Навчальний посібник. Нормативно-практичні матеріали / За ред. Р.Л. Хом'яка. - Л.: Інтеллект-Захід, 2000. - 442 с.
39. Новикова Н.Л. Структурно-логічна модель управління дебіторською заборгованістю підприємства // Актуальні проблеми економіки. - 2006. –
40. №1 (43).-С.75-79.
41. Осипов В. І. Економіка підприємства : [підруч.] / В. І. Осипов. — Одеса : Маяк, 2005. — 720 с.
42. Павловська О.В. Удосконалення методів аналізу фінансового стану підприємств // Фінанси України. - 2020. - №11. - С. 54 - 56.
43. Покропив ний С, Колот В. Підприємство: стратегія, організація, ефективність.

Навчальний посібник. - К., 1998. - 352 с.

44. Попович П.Я. Економічний аналіз: стратегія, організація, ефективність. Навч. посібник. - К.: діяльності суб'єктів господарювання. Підручник. - Т.: Економічна думка, 2001. - 454 с
45. Примак Т. О. Економіка підприємства: Навч. посіб. / Примак Т. О — К.: Вікар, 2002. — 176 с.
46. Ремньова Л.М. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства як складові його фінансового менеджменту // Актуальні проблеми економіки. - 2015. - №2 (32). - С.87-96.
47. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навчальний посібник. - К.: Знання, 2005. - 654 с
48. Сидорова А.В., Ваганов К.Г. Обобщающая оценка устойчивости финансового состояния предприятия // Финансы. Учет. Банки. - 2003. - №9. -С.3-7.
49. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз. Навчальний посібник. - 3-тє вид., перероб. - Л.: Новий світ - 2005. - 344 с
50. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навчальний посібник. - К.: КНЕУ, 2003. - 554 с
51. Турило А.М., Турило А.А. Дальнейшее исследование сущности экономической эффективности и классификация ее видов // Актуальні проблеми економіки. - 2004. - №3(33).
52. Татаренко А. В. Экономическая эффективность предприятия. / Татаренко А. В. / Консультант бухгалтера. - 2019. - №12.- С. 21- 26.
53. Тарасюк Г. М. Планування діяльності підприємства : навч. посібн. з грифом МОНУ [для студ. вищ. навч. закл.] (5-е видання). Г. М. Тарасюк, Л. І. Шваб. — К. : Каравела, 2020. — 368 с.
54. Санталайнен Т. Управление по результатам / Т. Санталайнен, Э. Воутилайнен, П. Поренне. ; пер. с финск. — М. : Прогресс, 1993. — 319 с.
55. Фінанси підприємств: Навчальний посібник / За ред. О.С. Філімоненка. - К.: КНЕУ, 2003. -288 с

56. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2000. - 460 с.
57. Фінансова діяльність підприємства: Підручник / Бандурка О.М., Коробов М.Я. Орлов П.І., Петрова К.Я. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.:Либідь, 2003.-384с.
58. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. / За ред. Г.В. Митрофанова. - К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2002.-301с.
59. Фокіна Н.П., Бокій В.І. Економічна безпека підприємства - найважливіша складова фінансової стійкості // Актуальні проблеми економіки. - 2018. - №8 (26). - С 111 - 115.
60. Хлістунова Н.В. Фінансові ризики і платоспроможність підприємства // Актуальні проблеми економіки. - 2003. - №7 (25). - С.63 - 39.
61. Хлопчан М.І. Організація і планування виробництва: теорія і практика : навч. посібн./ М.І. Хлопчан, П.С. Харів, І.М. Бойчик, О.Я. Лотиш. – Тернопіль, 1996. – 419 с.
62. Шим Дж., Смел Дж.Г. Финансовый менеджмент. / Пер. с. англ. - М.: Филинь, 1996. -400 с.
63. Шеремет А.Д., Негашев Е.А. Методика финансового анализа. - М.: ИНФРА , 2000. - 208 с.
64. Аналіз ефективності діяльності підприємства на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу. Богданович О.Г. // Маркетинг і менеджмент інновацій — 2020. — №1.
65. Формування механізму управління ефективним функціонуванням підприємства. Макаренко М.В. // Актуальні проблеми економіки. - 2015. - №1. - С. 126-135
66. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С., Негашев Е.В. Методика финансового анализа. — 3-е издание, перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2001. — 208 с.
67. Чаплина А. Планирование хозяйствования / А. Чаплина // Экономист. – 2003. – № 5. – С. 34-36.

68. Федуняк І.О. Наукові засади організації і ефективного виробництва продукції рослинництва на інноваційній основі. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/526/1/Feduniak.pdf> (дата звернення 15.03.2020).
69. Департамент агропромислового розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації. URL: <http://apk.cg.gov.ua/index.php?id=8098&tp=1&pg=> (дата звернення 15.03.2020).
70. Державна служба статистики України Головне управління статистики у Чернігівській області. URL: <http://chernigivstat.gov.ua/> (дата звернення 15.03.2020).
71. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 16.03.2020).

ДОДАТКИ